

Przemysław Żurawski vel Grajewski¹

Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, Polska

WOJSKO POLSKIE JAKO INSTRUMENT POLITYKI ZAGRANICZNEJ I BUDOWY POZYCJI MIĘDZYNARODOWEJ RZECZYPOSPOLITEJ W LATACH 1992–2023

THE POLISH ARMY AS AN INSTRUMENT OF FOREIGN POLICY AND BUILDING THE INTERNATIONAL POSITION OF THE REPUBLIC OF POLAND IN 1992–2023

Abstrakt: Wojsko Polskie jest instrumentem osiągnięcia celów polityki zagranicznej RP. W latach 1992–1999 jego aktywność ekspedycyjna służyła otwieraniu Polsce drogi do NATO, po 1999 r. była zaś instrumentem forsowania drugiej fali rozszerzenia Sojuszu i narzędziem budowy więzi z USA oraz partnerami z regionu. Próba wykorzystania wojska do wzmocnienia pozycji RP w UE się nie powiodła. Lata 2008–2015 przyniosły redukcję polskiej aktywności wojskowej i stopniowy zanik myśli politycznej z nią związanej. Okres 2015–2022 to czas budowy na wschodniej flance NATO systemu odstraszenia przez ukaranie opartego na wysuniętej obecności. Doświadczenia ludobójczej wojny rosyjskiej na Ukrainie wymuszają przejście do systemu wysuniętej obrony i odstraszenia przez blokowanie, co przyczynia się do tworzenia nowych scenariuszy misji ekspedycyjnych.

Słowa kluczowe: Wojsko Polskie, polityka zagraniczna, misje ekspedycyjne, NATO, wysunięta obecność, odstraszenie, Rosja, Ukraina

¹ <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-3427-3141>.

Abstract: The Polish Armed Forces are an instrument of the Polish foreign policy. In the years 1992–1999, their expeditionary activity would pave the way for Poland’s NATO membership. After 1999, it was an instrument to push through the second wave of NATO enlargement, and a tool to build up close relations with the US and the partners in the region. The similar attempt to boost Poland’s political position within the EU failed. In the years 2008–2015, the deterrence by punishment system, based on an enhanced forward presence, was built up at the eastern NATO flank. The experience of the genocidal Russian war in Ukraine creates, however, the necessity to change the system into one based on forward defence and deterrence by denial, which creates some new scenarios for expeditionary missions in the region.

Keywords: Polish Army, foreign policy, expeditionary mission, NATO, forward presence, deterrence, Russia, Ukraine

Wprowadzenie

W ramach przygotowań do Komisji Przygotowawczej do Genewskiej Konferencji Rozbrojeniowej, zwoływanej pod auspicjami Ligi Narodów na rok 1926, zaproszone do niej państwa zostały poproszone o zdefiniowanie przedmiotu obrad. Odpowiadając na pytanie o definicję sił zbrojnych, Departament Stanu USA określił je jako „osoby wyekwipowane i uformowane w grupy pod kierownictwem i kontrolą scentralizowanej władzy (przeznaczone – P.Ż.G.) do utrzymywania i ochrony praw narodowych siłą zbrojną”². Tę definicję, choć już wiekową, przyjmujemy jako przejrzystą i nadal aktualną na potrzeby niniejszego artykułu, poświęconego roli Wojska Polskiego, które jest instrumentem polskiej polityki zagranicznej i narzędziem budowy pozycji międzynarodowej Rzeczypospolitej. Najistotniejszym dla naszych rozważań fragmentem przytoczonego objaśnienia terminu „siły zbrojne” jest jego fragment ostatni, określający cel istnienia sił zbrojnych.

² *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States*, t. 1 1926, Waszyngton 1941, s. 89.

Tradycja polska (odmiennie niż anglosaska, dla której misje ekspedycyjne poza własnymi granicami są głównym przeznaczeniem sił zbrojnych) ze względów historycznych upatruje w zadaniach Wojska Polskiego przede wszystkim obronę terytorium państwa przed obcym najazdem. Ta funkcja Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej bezsprzecznie pozostaje ich podstawową racją bytu. Rosyjski pełnoskalowy najazd na Ukrainę dobitnie podkreślił jej fundamentalne znaczenie. Nie będzie ona jednak, jako samooczywista, przedmiotem niżej zaprezentowanych rozważań. Przeciwnie – są one w całości poświęcone roli Wojska Polskiego w oddziaływaniu na środowisko międzynarodowe Rzeczypospolitej poza jej granicami. Nie będziemy także zastanawiać się nad wpływem, jaki wywiera udział polskich kontyngentów wojskowych w misjach zagranicznych na strukturę, charakter, uzbrojenie i wyposażenie armii ani na zmiany mentalne wśród jej kadr, posiadających doświadczenie bojowe z owych ekspedycji. Innymi słowy, nie będzie nas zajmować wpływ misji na Wojsko Polskie, lecz ewolucja roli Wojska Polskiego, będącego instrumentem polskiej polityki zagranicznej w latach 1992–2023.

Wskazane cezury czasowe określa moment rozpadu Związku Radzieckiego (grudzień 1991 r.), czyli chwila, gdy ustało zagrożenie dla Polski ze strony tego mocarstwa, oraz dzień dzisiejszy – tzn. uwarunkowania bezpieczeństwa Rzeczypospolitej stworzone przez zmasowaną inwazję rosyjską na Ukrainę i toczącą się tam wojnę. Okres ten obejmuje w istocie cztery epoki – osamotnienia strategicznego Polski w latach 1992–1999, czas funkcjonowania naszego kraju w ramach NATO w obliczu braku bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa terytorium RP zmasowanym najazdem (1999–2008), moment narastania zagrożenia rosyjskiego (od wojny rosyjsko-gruzińskiej 2008 r. po pełnoskalowy najazd na Ukrainę z 24 lutego 2022 r.) i okres bezpośredniego zagrożenia wojennego po 24 lutego 2022 r. W każdym z tych przedziałów czasowych zadania Wojska Polskiego jako narzędzia polskiej polityki zagranicznej siłą rzeczy musiały się różnić – stosownie do wyzwań, przed którymi stawała Polska. Dwa pierwsze okresy są przy tym spójne co do głównego celu ukierunkowanych na zagranicę działań Sił Zbrojnych RP. Było nim budowanie

międzynarodowego prestiżu wojskowego Polski, niezbędnego do uzyskania członkostwa w NATO, a potem do umocnienia pozycji RP w łonie tego sojuszu i doprowadzenia do drugiej fali jego rozszerzenia na sąsiadów Rzeczypospolitej. Podobnie dwa kolejne okresy (2008–2022 i po 2022 r.) różnią się zasadniczo skalą zagrożenia i jasnością jego postrzegania, a nie jego charakterem, przy czym w istocie można by pierwszy z nich podzielić jeszcze na czas między wojną rosyjsko-gruzińską a rosyjską aneksją Krymu i początkiem wojny na Donbasie (2014 r.), gdy zagrożenie rosyjskie nadal lekceważono, i okres po 2014 r., gdy przynajmniej w Polsce i w niektórych ośrodkach na Zachodzie stało się ono już wyraziste³. Ten fakt zdecydował o podziale tekstu na cztery główne części, które odnoszą się odpowiednio do lat 1992–2008 i 2008–2014, 2015–2022 i po 24 lutego 2022 r. W tych przedziałach czasowych rozpatrzone zostaną tytułowe zagadnienia.

Celem realizowanym w ramach niniejszego artykułu jest odpowiedź na pytanie o główne zadania, stawiane przed Wojskiem Polskim, a także myśl polityczną za nimi się kryjącą i stopień ich realizacji. W odniesieniu zaś do sytuacji bieżącej określone zostaną wyzwania stojące przed Rzeczpospolitą i wnioski polityczne dla Sił Zbrojnych oraz polityki obronnej, wynikającej z toczącej się wojny na Ukrainie.

Przy opracowaniu niniejszego artykułu zastosowano metody badawcze polegające na kwerendzie materiałów źródłowych, prasy, mediów internetowych i literatury przedmiotu, a następnie analizie uzyskanych w ten sposób informacji i ich syntetycznym podsumowaniu, połączonym z prognozowaniem możliwych scenariuszy dalszego rozwoju wydarzeń.

³ Por. np.: A. Wilk, *Is Russia making preparations for a great war?*, strona internetowa OSW, 24 września 2014 r., <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-09-24/russia-making-preparations-a-great-war> (dostęp: 13 marca 2023 r.); N. de Larrinaga, *Return of the Bear. Russian Ground Forces modernization*, „HIS Jane's Defence Weekly”, t. 53, nr 11, 16 marca 2016 r., s. 23–24.

Wojsko Polskie jako instrument budowy pozycji międzynarodowej Rzeczypospolitej (1992–2008)

Odkąd w lutym 1992 r. ówczesny minister obrony narodowej RP Jan Parys jako pierwszy z wysoko postawionych polityków polskich publicznie oświadczył w imieniu Rzeczypospolitej zamiar jej przystąpienia do NATO⁴, Wojsko Polskie stało się najistotniejszym narzędziem demonstrowania przez Polskę swej użyteczności sojuszniczej, a zatem zasadności rozszerzenia Sojuszu Północnoatlantyckiego na nasz kraj, prezentujący się jako dostarczyiciel, a nie tylko konsument bezpieczeństwa transatlantyckiego⁵. Udowodnieniu tej tezy służył udział polskich kontyngentów wojskowych w misjach międzysojuszniczych – najpierw w Chorwacji, a potem w Bośni i Hercegowinie oraz w Kosowie⁶. Najpotężniejszym zaś jej przejawem, już po przystąpieniu Polski do NATO, było wysłanie kontyngentów Wojska Polskiego do Afganistanu i do Iraku, co w efekcie przyniosło umocnienie w Waszyngtonie wizerunku Rzeczypospolitej, a także Europy Środkowowschodniej jako regionu silnie zorientowanego na współpracę ze Stanami Zjednoczonymi, a zatem wartego włączenia w struktury północnoatlantyckie, na czym Polsce zależało. To wówczas – tzn. przy okazji sporów o interwencję w Iraku – sekretarz obrony USA Donald Rumsfeld wygłosił swe słynne zdanie o „nowej i starej Europie”⁷. Proamerykańska orientacja całego regionu, w którym największym podmiotem politycznym i wojskowym była Polska, potwierdzająca

⁴ A. Krzeczunowicz, *Krok po kroku. Polska droga do NATO 1989–1999*, Kraków 1999, s. 76. Por. również: R. Kupiecki, *NATO w polskiej perspektywie 1989–2019*, Warszawa 2019, s. 53–54.

⁵ Wcześniejsze zaangażowanie Wojska Polskiego w operacje militarne w trakcie pierwszej wojny w Zatoce Perskiej miało tak minimalny charakter, że nie wpływało w istotnej mierze na sposób postrzegania Polski jako czynnika wojskowego w Europie Środkowowschodniej. Szerzej patrz: P. Mickiewicz, *Polska droga do NATO. Implikacje polityczne i wojskowe*, Toruń 2005, s. 130–131.

⁶ A. Chruszcz, *Polscy żołnierze w byłej Jugosławii w latach 1992–2004*, „Wiedza Obronna” 2014, nr 4, s. 49–50. Por. również: M. Smolarek, *Udział Wojska Polskiego w operacjach pokojowych na Bałkanach*, w: D.S. Kozerański (red.), *Międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa w XX i XXI wieku*, Warszawa 2016, s. 118–130.

⁷ B. Boxhoorn, G. Scott-Smith, *Secretary of Defense Donald Rumsfeld, Press Briefing, 23 January 2003 (“Old and New Europe”)*, w: *The Transatlantic Era (1989–2020) in Documents and Speeches*, Londyn 2021, s. 88–89.

swym wojskowym udziałem w operacji irackiej, że pierwsza fala rozszerzenia NATO z amerykańskiego punktu widzenia była krokiem właściwym, wiodła do drugiej fali rozszerzenia Sojuszu Północnoatlantyckiego w 2004 r. Objęła ona Bułgarię, Estonię, Litwę, Łotwę, Rumunię, Słowację i Słowenię, a zatem z polskiej perspektywy przełamała „czerwoną linię” granic dawnego ZSRR⁸, wypełniła próżnię strategiczną oddzielającą Węgry od reszty terytorium NATO i zapobiegła realizacji rosyjskiego marzenia o utrzymaniu pasa państw neutralnych od Szwajcarii po Ukrainę, wzmocniła także wydatnie południowo-wschodnią flankę Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Udział Wojska Polskiego i kontyngentów wojskowych innych państw z regionu u boku USA w operacji w Iraku, w tym ich skupienie w dowodzonej przez Polaków Wielonarodowej Dywizji Centrum-Południe⁹, nie był zapewne warunkiem wystarczającym do zaistnienia drugiej fali rozszerzenia NATO, ale bez wątpienia stał się warunkiem niezbędnym. Sytuacja odwrotna – zdystansowanie się Polski i państw regionu od Waszyngtonu i solidaryzowanie się ze stanowiskiem Niemiec i Francji – zahamowałyby ten proces na wiele lat. Polska w tym czasie nie miała zaś innych poza Wojskiem Polskim instrumentów oddziaływania na toczącą się w tej sprawie grę polityczną. W tym kontekście ofiara żołnierzy polskich, złożona w wymienionych misjach międzysojuszniczych, miała podstawowe znaczenie dla realizacji celów polskiej polityki zagranicznej. Było to wówczas niezrozumiane przez polską opinię publiczną, której rządzący nie objaśniali politycznych celów całej operacji. W swym przekazie koncentrowali się na zagadnieniach wręcz trzeciorzędnych,

⁸ Dla uproszczenia obrazu przyjąłem tu rosyjską wykładnię ich przebiegu, zasadną z punktu widzenia relacji NATO z Moskwą, choć w sensie prawnym Litwa, Łotwa i Estonia nigdy legalnie nie były częścią ZSRR, a jedynie krajami bezprawnie doń inkorporowanymi i w tym charakterze okupowanymi w latach 1940–1941 i 1944/1945–1990/1991.

⁹ W Wielonarodowej Dywizji Centrum-Południe lub w strefie jej odpowiedzialności pod polskim dowództwem znalazły się m.in. kontyngenty z Bułgarii, Litwy, Łotwy, Rumunii, Węgier, Słowacji i Ukrainy. Por.: *Wielonarodowa Dywizja Centrum-Południe (WDC-P) Response EVE*, https://www.xn--meb.pisz.pl/Wielonarodowa_Dywizja_Centrum-Po%20C5%82udnie (dostęp: 12 marca 2023 r.).

takich jak oczekiwane zyski z kontraktów irackich dla firm polskich czy zniesienie wiz do USA¹⁰.

Międzysojuszniczy charakter misji ekspedycyjnych i szczupłość polskich zasobów, uniemożliwiających rozwój wszelkich możliwych zdolności wojskowych, wiodły ku specjalizacji. Jej wybór był podyktowany nie tylko możliwościami Wojska Polskiego, lecz także potrzebami polskiej polityki zagranicznej. Momentem przełomowym w tym zakresie okazał się szczyt NATO w Pradze w 2002 r. Na nim właśnie przyjęto Praskie Zobowiązania na rzecz Zdolności Obronnych. Państwa sojuszu w ich ramach zadeklarowały 409 narodowych zobowiązań, które miały umożliwić siłom zbrojnym krajów członkowskich wykonywanie zleconych misji. Polska zadeklarowała wówczas specjalizację w zakresie sił specjalnych¹¹. Miało to dalekośiężne i pozytywne konsekwencje.

Misje afgańska i iracka przyniosły wzrost prestiżu wojskowego Polski. Polskie kontyngenty wojskowe, w odróżnieniu np. od niemieckich, miały szeroki mandat polityczny do użycia siły (*rules of engagement*), brały udział w misjach o wysokiej intensywności bojowej i prezentowały się jako jednostki najlepszej jakości. Polska przy okazji drugiej wojny w Zatoce Perskiej zademonstrowała zdolność do dostarczenia struktury dowodzenia dla wielonarodowej dywizji oraz wypromowała swoje siły specjalne jako nieustępujące najlepszym jednostkom tej klasy na świecie¹². Wojsko Polskie stało się więc instrumentem umacniania wizerunku Polski jako sojusznika

¹⁰ Por.: K. Hołdak, A. Konarzewska, *Afganistan, Irak, Czad – co mamy z misji? Bilans zysków i strat. Perspektywy*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2008, nr 7/8, s. 98–126. Autorki piszą szerzej o bilansie udziału Polski w misji w Afganistanie i Iraku, lecz zupełnie pomijają ten fundamentalny z polskiego punktu widzenia aspekt polityczny, jakim było dążenie do drugiej fali rozszerzenia NATO, leżący u podstaw zaangażowania sił nie tylko polskich, lecz także innych państw z regionu (wówczas jeszcze do Sojuszu nienależących). Szeroko podkreślają jednak rozczarowanie miernymi efektami ekonomicznymi polskiego wysiłku ekspedycyjnego.

¹¹ M. Kowalska-Sendek, *Komandosi – polska specjalność w NATO*, „Polska Zbrojna”, 13 marca 2014 r., <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/11835?t=Komandosi-polska-specjalnosc-w-NATO> (dostęp: 12 marca 2023 r.).

¹² Okazją do tego stało się już pierwsze zadanie jednostki GROM w trakcie inwazji na Irak. Por.: E. Korsak, *Umm Kasr – pierwsze duże zadanie GROM-u*, „Polska Zbrojna”, 19 marca 2014 r., <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/11887?t=Umm-Kasr-pierwsze-duze-zadanie-GROM-u> (dostęp: 12 marca 2023 r.).

niedysponującego wprawdzie potencjałem mocarstwowym, ale w swej skali skutecznego i poważnego.

Decyzja o specjalizacji Wojska Polskiego w zakresie międzysojuszniczych misji zagranicznych w dwóch dziedzinach – strukturach dowodzenia i siłach specjalnych – okazała się trafna. Dzięki niej bowiem można było realizować cele polskiej polityki zagranicznej w możliwie najskuteczniejszy, a przy tym stosunkowo tani sposób.

Siły specjalne uczestniczą zwykle we wstępnej, przełamującej fazie operacji międzysojuszniczej – i tak było w Iraku. Na tym etapie działań inicjatywa należy do atakującego, przewaga wojsk koalicyjnych świata zachodniego jest zwykle miażdżąca, straty niewielkie, wrażenie sprawności bojowej zaś duże. Polskie jednostki specjalne ryzykują zatem mniej niż późniejsze siły stabilizacyjne, narażone na ataki partyzantki o czasie i miejscu wybieranym przez prowadzące je ugrupowania. Nawet najdrożej wyszkolony żołnierz sił specjalnych wciąż generuje mniejsze koszty niż wyprodukowanie, przetransportowanie, utrzymanie i użycie najtańszej lądowej platformy bojowej, nie wspominając już o samolotach, śmigłowcach czy okrętach. Specjalizując się w jednostkach specjalnych, Polska maksymalizowała zatem zyski wizerunkowe i minimalizowała koszty zarówno ludzkie, jak i materialne.

Rozwijanie zdolności w zakresie struktur dowodzenia przynosiło niewspółmierne do nakładów zyski polityczne. Polska misja w Iraku nie wynikała ani z ambicji kształtowania przez Rzeczpospolitą losów tego kraju, ani z zamiłowania do egzotycznych ekspedycji. Była ona przede wszystkim funkcją stosunków polsko-amerykańskich, a nie polsko-irackich. Poza tą fundamentalną kwestią warto dostrzec, że udział w tej operacji u boku USA dostarczał Polsce platformy politycznej do regionalnej, środkowoeuropejskiej integracji wojskowej. Po wycofaniu się Hiszpanów drugim co do wielkości kontyngentem w dowodzonej przez Polaków dywizji był kontyngent ukraiński. Oprócz niego znajdowały się także oddziały naszych licznych środkowoeuropejskich sąsiadów, co było wartością polityczną samą w sobie. Przyciągając kontyngenty z państw łatoskich Ameryki Środkowej, Hiszpania zyskiwała wartość sojuszniczą ponad swój potencjał narodowy. Tak samo Polska organizując pod swoim dowództwem

kontyngenty państw środkowoeuropejskich, stawała się graczem ważniejszym, niż wynikałoby to wprost z jej zaangażowania wojskowego. Z punktu widzenia Waszyngtonu ten efekt był wzmocniony opozycją wobec działań USA ze strony Niemiec i Francji, dla których postawy Polska i Hiszpania (ta ostatnia do czasu wycofania się z misji) stanowiły pozytywny kontrast. Nie było też kwestią przypadku, że Polska zadeklarowała się po stronie USA (21 stycznia 2003 r.¹³) dopiero po zakończeniu negocjacji akcesyjnych z UE (13 grudnia 2002 r.), gdy ta decyzja, sprzeczna z linią polityczną Berlina i Paryża, nie mogła już mieć wpływu na ich przebieg.

Wykorzystanie Wojska Polskiego jako narzędzia osiągnięcia celów Rzeczypospolitej w zakresie jej polityki zagranicznej (doprowadzenie do pierwszej i drugiej fali rozszerzenia NATO, zacieśnienie więzi sojuszniczych z USA i z sąsiadami w regionie) okazało się skuteczne. Próba prowadzenia podobnej polityki na kierunku Unii Europejskiej – tzn. budowa silnej pozycji Polski w dziedzinie kształtowania Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa (WPZiB) UE¹⁴ – nie powiodła się. Wysłanie polskich kontyngentów wojskowych do Konga w 2006 r.¹⁵ oraz Czadu i Republiki Środkowoafrykańskiej w 2008 r.¹⁶ nie przyniosło oczekiwanych rezultatów. Odrzucając poprawną politycznie retorykę, dotyczącą pomocy państwom afrykańskim borykającym się z palącymi problemami bezpieczeństwa, motywy działania Polski w obu wypadkach były równie jasne, jak w odniesieniu do Afganistanu i Iraku. W żadnym z tych rejonów Rzeczpospolita nie ma bowiem tak żywotnych interesów, by wymagały one obrony

¹³ M. Stolarczyk, *Kontrowersje wokół militarnego zaangażowania Polski w Iraku*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis” 2005, nr 1, s. 276.

¹⁴ Więcej informacji o powstaniu i ewolucji Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa UE, ze szczególnym akcentem na jej wymiar wojskowy, znajdziesz w: P. Żurawski vel Grajewski, *Europejska Autonomia Strategiczna i Europejska Suwerenność Strategiczna (1991–2017)*, Część I, „Kwartalnik Bellona” 2022, nr 2 (709), s. 17–82, oraz Część II, *ibidem*, s. 83–128.

¹⁵ Szerzej patrz: *Polscy żołnierze w operacji MONUC w Demokratycznej Republice Konga (DRK)*, strona internetowa Wojsko Polskie, 13 czerwca 2006 r., <https://web.archive.org/web/20130901011349/http://www.wojsko-polskie.pl/pl/misje-zagraniczne/polskie-kontyngenty-wojskowe/misja-pokojowa-eufor-w-kongo/4185,polscy-zolnierze-w-operacji-monuc-w-demokratycznej-republike-konga-drk.html> (dostęp: 12 marca 2023 r.).

¹⁶ Więcej o okolicznościach zaangażowania Polski w operację w Czadzie i w Republice Środkowej Afryki znajdziesz m.in. w: K. Hołdak, A. Konarzewska, *op.cit.*, s. 126–141.

w drodze interwencji wojskowej. Istotną przyczyną polskiego zaangażowania militarnego okazała się więc wola budowy silnych więzi sojuszniczych z mocarstwem wiodącym w danej operacji, a dzięki temu silnej pozycji w ramach UE. Głównym promotorem aktywności wojskowej w rejonie Sahelu była zaś w łonie Unii Europejskiej Francja, dlatego to zbliżenie z nią i uzyskanie jej poparcia dla polskich projektów politycznych, realizowanych w ramach WPZiB, stało się podstawowym motywem działania państwa polskiego¹⁷. Tak rozumiany cel polityczny w żadnym zakresie nie został osiągnięty. W kolejnych latach Francja prowadziła sprzeczną z interesem RP politykę wschodnią – np. wykazując wyjątkowo daleko idące zrozumienie dla interesów Rosji w kontekście rosyjskiego najazdu na Gruzję, podpisując z Rosją w 2011 r. kontrakt na dostawę okrętów desantowych Mistral¹⁸ czy też skutecznie sprzeciwiając się wraz z Niemcami na szczycie NATO w Bukareszcie w kwietniu 2008 r. nadaniu Gruzji i Ukrainie planu na rzecz członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim¹⁹, ale i torpedując w 2011 r. polski wniosek o status stałego obserwatora na szczytach eurogrupy²⁰. Negocjacje na temat Paktu

¹⁷ *ibidem*, s. 134–135.

¹⁸ Por.: A. Wilk, P. Żochowski, *Francja i Niemcy zacieśniają współpracę wojskową z Rosją*, „Tydzień na Wschodzie” 2011, nr 22 (182), s. 3–4; V. Socor, *Arms Transfers to Russia: An Internal Challenge to NATO*, „Eurasia Daily Monitor”, t. 8, nr 125, 29 czerwca 2011 r., <https://jamestown.org/program/arms-transfers-to-russia-an-internal-challenge-to-nato/> (dostęp 12 marca 2023 r.); Г. Поволоцкий, *Российско-французское военное сотрудничество: «Мистраль» наполнил паруса доверия* [Rosyjsko-francuska współpraca wojskowa: „Mistral” napęlił żagle zaufania], „Международная жизнь”, 5 stycznia 2011 r., <https://interaffairs.ru/news/show/552> (dostęp: 12 marca 2023 r.).

¹⁹ Informacje za: R.D. Asmus, *Mała wojna, która wstrząsnęła światem. Gruzja, Rosja i przyszłość Zachodu*, Warszawa 2010, s. 225–228; R. Grodzki, *Wojna gruzińsko-rosyjska 2008. Przyczyny-przebieg-skutki*, Zakrzewo 2009, s. 150–154. Dodatkowo por.: A. Szeptycki, *Nowa odsłona polskiego mesjanizmu na Wschodzie*, w: S. Bieleń (red.), *Polityka zagraniczna Polski po wstąpieniu do NATO i do Unii Europejskiej. Problemy tożsamości i adaptacji*, Warszawa 2010, s. 295–296 oraz *idem*, *Polityka Polski wobec Ukrainy*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 2009”, s. 162–163; J. Pawlicki, *Ukraina i Gruzja czekają przed drzwiami NATO*, „Gazeta Wyborcza”, 6 marca 2008 r., <https://wyborcza.pl/7,75399,4993338.html> (dostęp: 12 marca 2023 r.). O decyzjach szczytu NATO w Bukareszcie (3 kwietnia 2008 r.), rozstrzygających o losach MAP dla obu krajów przeczytasz w: *Bucharest Summit Declaration*, North Atlantic Treaty Organization, 3 kwietnia 2008 r., http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm?mode=pressrelease (dostęp: 12 marca 2023 r.).

²⁰ A. Słojewska, *Tusk kontra Sarkozy*, „Rzeczpospolita”, 31 stycznia 2012 r., nr 25 (9145), s. A7. Por. też: T. Klau, *Francja stawia efektywność euro nad spójność Unii*, „Rzeczpospolita”, 31 stycznia 2012 r., nr 25 (9145), s. A7.

fiskalnego z przełomu lat 2011 i 2012 oraz pełna klęska dyplomatyczna Polski, która w ich ramach nie zdołała przeforsować żadnego ze swych dziewięciu postulatów zgłoszonych wówczas publicznie przez rząd RP²¹, poświadczają, że próba budowy silnej pozycji Rzeczypospolitej w łonie UE w oparciu o wykorzystanie Wojska Polskiego zakończyła się niepowodzeniem.

Te próby kończą jednocześnie (nie licząc misji w ramach ONZ mających inny, niestrategiczny charakter²²) dotychczasową historię wykorzystania Wojska Polskiego w misjach ekspedycyjnych w okresie braku zagrożenia bezpieczeństwa terytorium RP. Wygaszanie polskiej zagranicznej aktywności wojskowej po 2008 r. nie wiązało się przy tym ze wzrostem poczucia zagrożenia państwa i przestawianiem armii na zadania obrony jego terytorium²³, lecz z generalnym spadkiem ambicji w zakresie polskiej polityki zagranicznej i jej dostosowywaniem do „głównego nurtu europejskiego”, a w jego ramach do linii wytyczanej przez Berlin, z zasady unikający poważnego wojskowego zaangażowania gdziekolwiek²⁴.

²¹ Szerzej patrz: P. Żurawski vel Grajewski, *Wpływ kryzysu w strefie euro na Wspólną Politykę Zagraniczną i Bezpieczeństwa oraz Wspólną Politykę Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej. Ocena przydatności instrumentarium unijnego z punktu widzenia jego użyteczności jako narzędzia polskiej polityki zagranicznej*, „Analizy Natolińskie” 2012, nr 5 (57), s. 43–46.

²² Trzeba przy tym zaznaczyć, że rząd PO-PSL podjął decyzję o wycofaniu polskich kontyngentów wojskowych z misji ONZ, skutkiem czego Wojsko Polskie nie uczestniczyło w nich w latach 2009–2019. Więcej informacji o wycofaniu się z misji ONZ i podsumowaniu dotychczasowej w nich aktywności: G. Ciechanowski, *Polskie Kontyngenty Wojskowe pod flagą ONZ – zamknięty rozdział*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2009, nr 3–4, s. 61–76. O wycofaniu i zamiarze powrotu patrz: R. Lisiecki, *Kiedy Polska wróci do misji pokojowych ONZ?*, strona internetowa Defence24, 2 lutego 2018 r., <https://defence24.pl/geopolityka/kiedy-polska-wroci-do-misji-pokojowych-onz-komentarz> (dostęp: 14 marca 2023 r.). O powrocie: *Rok 2019: wzmocnienie relacji z USA, powrót do misji ONZ, modernizacja armii*, strona internetowa Prezydent.pl, 31 grudnia 2019 r., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/aktywnosc-ministrow/rok-2019-wzmocnienie-relacji-z-usa-powrot-do-misji-onz-modernizacja-armii,11575> (dostęp: 14 marca 2023 r.).

²³ Jeszcze w Strategii Bezpieczeństwa narodowego RP z 2014 r. oceniano zagrożenie konfliktem na dużą skalę w Europie jako „mniej prawdopodobne”. Por.: *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2014*, Warszawa 2014, s. 20, <https://www.bbn.gov.pl/ftp/SBN%20RP.pdf> (dostęp: 16 listopada 2023 r.).

²⁴ Szerzej patrz: P. Żurawski vel Grajewski, *Polska wobec przywództwa Niemiec w Unii Europejskiej*, „Przegląd Zachodni” 2014, nr 1 (350), s. 123–127.

Dziwne lata 2008–2014

W okresie 2008–2014 trudno dopatrywać się głębszej myśli politycznej w dziedzinie wykorzystania Wojska Polskiego jako instrumentu polskiej polityki zagranicznej. W ramach tzw. „doktryny Sikorskiego”, ogłoszonej w trakcie wizyty szefa polskiego MSZ w Waszyngtonie 19 listopada 2008 r. pod wpływem rosyjskiej agresji na Gruzję, ówczesny minister spraw zagranicznych RP wzywał NATO do ostrzeżenia Rosji, że powtórzenie tego typu agresji przeciw Ukrainie spotka się z reakcją Sojuszu²⁵. Strategia, źle przygotowana dyplomatycznie, skonfrontowana została z wymownym milczeniem reszty sojuszników i bez względu na intencje jej autora była dokonany na rzecz Rosji rozpoznaniem stanowiska NATO. Z punktu widzenia bezpieczeństwa Ukrainy i Polski lepiej byłoby tego apelu publicznie nie wygłaszać, zamiast uzyskać w odpowiedzi anulujące niepewność Kremla milczenie. Niemalże równoległa decyzja rządu RP o redukcji budżetu wojskowego²⁶ odebrała wiarygodność deklaracji szefa MSZ – nie wzywa się bowiem do zagrożenia agresorowi wojną, jednocześnie tnąc własne wydatki zbrojeniowe. Cięcia w budżecie MON powtórzono w połowie roku budżetowego 2013²⁷, co wygenerowało długi i konieczność spłaty odsetek w kolejnych latach. W okresie 2008–2015 ani razu nie wykonano zresztą ustawy budżetowej, w myśl której istniał obowiązek wydatkowania 1,95 proc. PKB

²⁵ M. Bosacki, *Sikorski przedstawił w USA swą doktrynę strategiczną*, „Gazeta Wyborcza”, 20 listopada 2008 r., <https://wyborcza.pl/7,75399,5967510,sikorski-przedstawil-w-u-sa-swa-doktryne-strategiczna.html> (dostęp: 13 marca 2023 r.).

²⁶ Por.: *Szef BBN o budżecie MON*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, http://www.bbn.gov.pl/portal/pl/2/1532/Szef_BBN_o_budzecie_MON.html (dostęp: 13 marca 2023 r.); *Analiza wykonania budżetu państwa i założeń polityki pieniężnej w 2008 roku*, Najwyższa Izba Kontroli, nr ewid. 140/2009/KBF, nr ewid. 141/2009/KBF, Warszawa, czerwiec 2009, s. 71.

²⁷ *Rząd przyjął nowelizację budżetu. Największe cięcia w MON*, strona internetowa Dziennik.pl, 20 sierpnia 2013 r., <https://gospodarka.dziennik.pl/news/artykuly/435886,nowelizacja-budzetu-komu-rzad-zabral-najwiecej.html> (dostęp: 13 marca 2023 r.). Por.: *Budżet 2013. General Koziej: cięcia w armii są bardzo poważne*, strona internetowa money.pl, 28 sierpnia 2013 r., <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artkul/budzet;2013;general;koziej;ciecia;w;armii;sa;bardzo;powazne;79,0,1371727.html> (dostęp: 13 marca 2023 r.).

na obronność²⁸. W 2008 r. w ślad za decyzją o redukcji wydatków zbrojeniowych poszło zawieszenie poboru i likwidacja zasadniczej służby wojskowej, przeprowadzona do 2009 r., w połączeniu z pełnym uzawodowieniem armii. Porażką okazał się przy tym program rekrutacji do Narodowych Sił Rezerwowych²⁹. W konsekwencji doprowadziło to w ciągu kilku lat do załamania się systemu odtwarzania osobowych rezerw mobilizacyjnych Wojska Polskiego na wypadek wielkiej wojny obronnej. Prawdopodobieństwo wystąpienia takiego zagrożenia aż do 2014 r. oceniano jako niskie. Rzeczpospolita po 2008 r. osiągnęła niespotykany w innych krajach europejskich (z wyjątkiem Czech i Luksemburga) stopień demilitaryzacji społeczeństwa, mierzony procentem obywateli, którzy w razie konieczności obrony państwa mogliby być powołani do wojska³⁰. Opisany ciąg decyzji wskazywałby na wolę budowy zawodowych sił ekspedycyjnych, czyli zamiar intensyfikacji użycia Wojska Polskiego w międzynarodowych misjach zagranicznych w celu wzmocnienia międzynarodowej pozycji Polski w łonie NATO, w relacjach dwustronnych z USA czy wreszcie w ramach Unii Europejskiej i jej wciąż deklarowanej polityki obronnej. Przeczą temu jednak inne fakty. Jedną z pierwszych decyzji rządu PO-PSL po objęciu władzy (16 listopada 2007 r.) było złożenie 18 grudnia 2007 r. wniosku do prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego o zakończenie do 31 października 2008 r. udziału Wojska Polskiego w operacji „Iracka wolność”. Wniosek został zaakceptowany po znaczącej zwłoce 21 grudnia 2007 r. i w efekcie 4 października 2008 r. Polska wycofała się z udziału w Wielonarodowej Dywizji Centrum-Południe, przekazała jej strefę odpowiedzialności Amerykanom i zredukowała wydatnie swój personel

²⁸ M. Dura, *W ciągu 5 lat MON stracił ponad 8 miliardów złotych*, strona internetowa Defence24, 16 lipca 2013 r., <https://defence24.pl/sily-zbrojne/w-ciagu-5-lat-mon-stracil-ponad-8-miliardow-zlotych> (dostęp: 13 marca 2023 r.). Por.: T. Dmitruk, *Wydatki obronne Polski w latach 2000–2019*, „Nowa Technika Wojskowa” 2019, nr 1, s. 6–13.

²⁹ E. Januła, J. Wolny-Majewska, *Fikcja Narodowych Sił Rezerwy*, „Przegląd” 2011, nr 14, <https://www.tygodnikprzeglad.pl/fikcja-narodowych-sil-rezerwy/> (dostęp: 13 marca 2023 r.).

³⁰ Szerzej patrz: P. Żurawski vel Grajewski, *Militarny wymiar Strategii bezpieczeństwa narodowego Polski z 2007 roku i program profesjonalizacji sił zbrojnych z 2008 roku a NATO*, w: R. Czulda, R. Łoś, J. Reginia-Zacharski (red.), *NATO wobec wyzwań współczesnego świata 2013*, Warszawa-Łódź 2013, s. 118.

wojskowy w Iraku³¹. Paradoksalnie zwiększono równocześnie polską obecność wojskową w Afganistanie. Decyzja w tej sprawie zapadła jeszcze w drugiej połowie 2006 r.³² w cieniu negocjacji na temat budowy amerykańskiej tarczy antyrakietowej w Polsce³³. Po objęciu stanowiska prezydenta Stanów Zjednoczonych przez Baracka Obamę stała się ona jednak odwrotnością tych potrzeb polskiej polityki zagranicznej, które wynikały z chłodnej kalkulacji interesów RP. Misja iracka dobiegała końca i wytrwanie w niej do momentu opuszczenia Iraku przez Amerykanów nie wiązało się z żadnym szczególnym ryzykiem poza tym, które występowało dotąd, ani z dodatkowymi, nowymi kosztami. Oszczędziłoby to dodatkowo pogorszenia wizerunku Polski, która niejako opuściła sojusznika w trakcie trwania operacji³⁴. Polityka resetu z Rosją, forsowana przez Baracka Obamę, czyniła zaś rozbudowę polskiego kontyngentu w Afganistanie do 1200 żołnierzy politycznie niecelowym, tym bardziej, że na przełomie 2010 i 2011 r. zakładano wzrost kontyngentu do 2600 żołnierzy i przyjęcie odpowiedzialności za niestabilną strefę obejmującą prowincje Ghazni i Paktika³⁵, grożącą wzrostem liczby ofiar wśród polskiego personelu wojskowego. Za tę cenę nie można było wówczas

³¹ K. Hołdak, A. Konarzewska, *op. cit.*, s. 100–101.

³² J.Z. Matuszak, *Wojsko Polskie w Afganistanie 2002–2014*, Warszawa 2014, s. 87.

³³ Szerzej patrz: M. Kaczmarski, *Obrona przeciwrakietowa Stanów Zjednoczonych i jej implikacje międzynarodowe*, Toruń 2004, s. 105. Informacje o kontrowersjach wokół sprawy rozmieszczenia elementów tarczy antyrakietowej w Polsce znajdziesz w: K. Hołdak, *Polska w amerykańskim systemie obrony przeciwrakietowej*, t. 1, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2007, s. 148; *Ida, Amerykański system obrony przeciwrakietowej i jego implikacje dla Polski*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2006, nr 1, s. 111–132. Por. również: P., *Rebizant Tarcza antyrakietowa i stosunki amerykańsko-rosyjsko-europejskie*, „Arcana” 2004, nr 60 (6), s. 94–114; M. Chorośnicki, A. Gruszcak (red.), *Wpływ tarczy antyrakietowej na pozycję międzynarodową Polski. Konsekwencje umieszczenia elementów systemu obrony przeciwrakietowej Stanów Zjednoczonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*, Kraków 2008, s. 621; W. Waszczykowski, *Polska-USA-tarcza*, w: *Racja stanu. Janowi Olszewskiemu*, Poznań 2011, s. 296–307; *idem*, *Obyśmy dostali kolejną szansę*, „Rzeczpospolita”, 6 czerwca 2009 r., s. A13; *idem*, *Zgrane chwytły Sikorskiego. Rozmowa z Witoldem Waszczykowskim*, „Nasz Dziennik”, 24 maja 2011 r., s. 5. Por. przeciwne poglądy: T. Hypki, G. Hołdanowicz, M. Likowski, *Nie będziemy tarczą?*, „Raport” 2009, nr 10, s. 4–16.

³⁴ O negatywnych tego konsekwencjach por.: R. Lewandowski, W. Lewandowski, *Konsekwencje zaangażowania Polski w Iraku*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2009, nr I–II (9–10), s. 26.

³⁵ *Międzynarodowe Siły Wsparcia Bezpieczeństwa ISAF, NATO*, strona internetowa Wojsko Polskie, <https://www.wojsko-polskie.pl/isaf-afg/> (dostęp: 12 marca 2023 r.).

odwrócić nowego kierunku polityki Waszyngtonu, obliczonego na zbliżenie z Moskwą, nie należało zatem jej płacić. Utrzymanie zaangażowania w Afganistanie na wcześniejszym niskim poziomie (120–300 żołnierzy w latach 2002–2007³⁶) nie stanowiło zaś ryzyka wizerunkowego.

W 2010 r. rozwiązano POLUKRBAT³⁷, a w 2011 r. rząd PO-PSL nie udzielił nawet politycznego poparcia akcji brytyjsko-francuskiej w Libii³⁸. BBN w latach 2014–2015 forsował przy tym tzw. „doktrynę Komorowskiego”³⁹ polegającą na redukcji zaangażowania Wojska Polskiego w misje zagraniczne (głównie w ramach ONZ). Teoretycznie

³⁶ *ibidem*.

³⁷ *Polsko-Ukraiński batalion Sił Pokojowych im. Hetmanów Jana Karola Chodkiewicza i Piotra Konaszewicza Sahajdacznego (1998–2010)*, strona internetowa Jednostki wojskowej.pl, https://jednostki-wojskowe.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=360&Itemid=27 (dostęp: 13 marca 2023 r.).

³⁸ O stanowisku Polski wobec interwencji w Libii patrz: *Premier Tusk dla pięciu wielkich gazet: Europa na ciężkie czasy, Donald Tusk w rozmowie z dziennikarzami „Gazety Wyborczej”, „The Guardian”, „Le Monde”, „El Pais” i „Der Spiegel”, „Gazeta Wyborcza”, 8 kwietnia 2011 r.*, http://wyborcza.pl/1,76842,9403579,Premier_Tusk_dla_pieciu_wielkich_gazet_Europa_na.html?as=2#ixzz2lh7ieARO (dostęp: 21 listopada 2013 r.). Por. także: J. Pawlicki, M. Wojciechowski, Sikorski: *Polityka to nie poezja czy publicystyka*, „Gazeta Wyborcza”, 17 marca 2011 r., http://wyborcza.pl/1,76842,9269818,Sikorski_Polityka_to_nie_poezja_czy_publicystyka.html (dostęp: 21 listopada 2013 r.); *Interview with Polish Prime Minister Donald Tusk: „I’m Incapable of Getting Angry with Angela Merkel”, „Spiegel Online International”, 8 kwietnia 2011 r.*, <http://www.spiegel.de/international/europe/interview-with-polish-prime-minister-donald-tusk-i-m-incapable-of-getting-angry-with-angela-merkel-a-755965-2.html> (dostęp: 21 listopada 2013 r.); *Poland-Libya. Tusk criticizes Europe for its “hypocrisy” and low protection of civilians*, strona internetowa EuropaRussia, 12 kwietnia 2011 r., <http://www.europarussia.com/posts/2393> (dostęp: 21 listopada 2013 r.). Komentarze na ten temat: *Polish PM chides Europe over Libya „hypocrisy”*, strona internetowa Reuters, 9 kwietnia 2011 r., <http://www.reuters.com/article/2011/04/09/poland-eu-libya-idAFLDE73806T20110409> (dostęp: 21 listopada 2013 r.); J. Onyszkiewicz, *Izolacjonizm po polsku*, „Rzeczpospolita”, 14 listopada 2013 r., <http://www.rp.pl/artukul/1064875.html> (dostęp: 21 listopada 2013 r.). Szerzej o polityce państw UE wobec konfliktu w Libii zob.: J. Dobrowolska-Polak, *Partykularna polityka państw Unii Europejskiej wobec interwencji w Libii*, „Przegląd Zachodni” lipiec–wrzesień 2011, nr 3, R. LXVII, s. 111–132. Por.: P. Buras, B. Nowak, A. Dzieszkowska, J. Trojnowski, *Polska–Niemcy: Partnerstwo dla Europy? Interesy, opinie elit, perspektywy*, Warszawa 2013, s. 20; W. Waszczykowski, *Trypolis – Warszawa, wspólna sprawa*, „Gazeta Polska”, 30 marca 2011 r., nr 13, s. 25.

³⁹ *Doktryna Komorowskiego*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, <https://www.bbn.gov.pl/download/1/15538/doktrynakomorowskiego-zalozenia.pdf> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.). Patrz też: S. Koziej, *Doktryna prezydenta Komorowskiego*, 14 maja 2013 r., „Polska Zbrojna”, <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/7800?t=Doktryna-prezydenta-Komorowskiego> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.); Z. Parafianowicz, M. Miłoś, *NATOseptycyzm doktryną Komorowskiego*, „Gazeta Prawna”, 17 stycznia 2015 r., <https://www>.

miało to służyć skupieniu się na obronie kraju, czemu przeczyły jednak dokonywane równolegle cięcia budżetu MON i rozwiązywanie licznych jednostek i garnizonów, czyli postępująca redukcja armii. Tworzono więc niewielką, ochotniczą armię zawodową, ekspedycyjną, pozbawioną zdolności obronnego pokrycia terytorium RP, a jednocześnie demonstracyjnie dystansowano się od jej używania. Sprzyjały temu wspomniany reset amerykańsko-rosyjski, niemożliwy do powstrzymania w drodze polskiego wysiłku wojskowego na rzecz USA, oraz negatywne doświadczenia związane z próbą budowy pozycji politycznej Polski na kierunku unijnym przy użyciu wojska. Wówczas rządzący nie zdradzili, jaki cel im przyświecał⁴⁰ poza oszczędnościami budżetowymi i populistycznym zamiarem zdjęcia z barków obywateli ciężarów związanych ze służbą wojskową.

Misje zagraniczne Wojska Polskiego w dobie narastającego zagrożenia rosyjskiego (2015–2022)

Mimo narastającego zagrożenia rosyjskiego po 2014 r. Wojsko Polskie utrzymało swą aktywność w ramach międzysojuszniczych misji zagranicznych NATO i UE. Wynikało to ze strategii debatowanej od 2015 r.⁴¹ i potwierdzonej na szczytach NATO w Brukseli

gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/847217,doktryna-komorowskiego-czyli-natosceptycyzm.html (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

⁴⁰ Por. *Strategia rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, s. 7–9 i 12, Warszawa 2022, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/strategia_rozwoju_systemu_bezpieczenstwa_narodowego_rp_2022.pdf (dostęp: 16 listopada 2023 r.). Strategia, przyjęta uchwałą Rady Ministrów z 2013 r., nie zawiera odpowiedzi na powyższe pytanie mimo wyszczególnienia w niej celu głównego (wzmocnienie efektywności i spójności systemu bezpieczeństwa narodowego) i pięciu celów operacyjnych (1. „kształtowanie stabilnego międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa w wymiarze regionalnym i globalnym”; 2. „umacnianie zdolności państwa do obrony”; 3. „rozwój odporności na zagrożenia bezpieczeństwa narodowego”; 4. „zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa”; 5. „tworzenie warunków rozwoju zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego”). Noszą one bowiem charakter ogólnych samooczywistych deklaracji (trudno przypuścić, by celem przyświecającym przyjęciu owej strategii było „osłabienie efektywności i spójności systemu bezpieczeństwa narodowego”). Zdiagnozowanie wyzwań i stanu sytuacji międzynarodowej okazało się zaś nietrafione. W strategii z 2013 r. czytamy bowiem, „iż obecnie i w najbliższej przyszłości prawdopodobieństwo konwencjonalnej agresji zbrojnej jest małe”.

⁴¹ J. Garamone, *NATO Defense Chiefs Build 360-Degree Defense on Maturing Framework*, *Dunford Says*, 1 października 2018 r., U.S. Department of Defense, <https://www.defense>.

w 2018 r.⁴², w Madrycie w 2022 r.⁴³ i w Wilnie w 2023 r.⁴⁴. Zasada odpowiedzialności Sojuszu za bezpieczeństwo jego państw członkowskich obejmowała zakres 360° – tzn. wszystkie kierunki geograficzne. Wyzwania istniejące na południowej flance NATO angażują uwagę i zasoby polityczne grupy państw członkowskich Sojuszu położonych w basenie Morza Śródziemnego, w tym tak znaczących i/lub strategicznie położonych jak: Francja, Grecja, Hiszpania, Turcja i Włochy. Z tego powodu promowanie tej zasady leżało i leży w żywotnym interesie Rzeczypospolitej. Polskie Kontyngenty Wojskowe brały lub nadal biorą udział w licznych misjach międzysojuszniczych (w Iraku w ramach Sił Globalnej Koalicji przeciwko Państwu Islamskiemu do 350 żołnierzy⁴⁵, PKW Turcja – samolot „Bryza” i 80 żołnierzy oraz pracowników cywilnych⁴⁶, 2016–2018-PKW KUWEJT – 4 samoloty F16 i ok. 150 żołnierzy⁴⁷). Demonstrowanie solidarności Polski z wyżej wymienionymi sojusznikami daje bowiem tytuł polityczny i moralny do domagania się wzajemności w zakresie wyzwań, przed którymi stoją państwa frontowe wschodnich rubieży NATO. Podobnie ze względów politycznych, choć o znacznie mniejszym znaczeniu strategicznym, Polska utrzymuje symboliczną aktywność w ramach misji wojskowych Unii Europejskiej (EUNAVFOR MED „Irinia”/

gov/News/News-Stories/Article/Article/1650814/nato-defense-chiefs-build-360-degree-defense-on-maturing-framework-dunford-says/ (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

⁴² *Deterrence and defense*, North Atlantic Treaty Organization, 19 lipca 2023 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_133127.htm (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

⁴³ *NATO 2022 Strategic Concept*, North Atlantic Treaty Organization, 29 czerwca 2022 r., s. 1, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf (dostęp: 16 listopada 2023 r.).

⁴⁴ *Vilnius Summit Communiqué*, North Atlantic Treaty Organization, 11 lipca 2023 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

⁴⁵ *PKW IRAK*, strona internetowa Wojsko Polskie, <https://www.wojsko-polskie.pl/dorsz/pkw-irak/> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

⁴⁶ *PKW w Turcji (Tailored Assurance Measures Turkey, NATO)*, Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/pkw-w-turcji-tailored-assurance-measures-turkey> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

⁴⁷ *Soloch: Zespół Wojsk Specjalnych trafi do Iraku. F-16 – do Kuwejtu*, strona internetowa Defence24, 15 czerwca 2016 r., <https://web.archive.org/web/20160618023527/http://www.defence24.pl/388710,soloch-zespol-wojsk-specjalnych-trafi-do-iraku> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.). Por.: R. Lesiecki, *Dowódca operacyjny: chcemy wycofać kontyngent z Kuwejtu*, strona internetowa „Defence24”, 6 kwietnia 2018 r., <https://defence24.pl/sily-zbrojne/dowodca-operacyjny-chcemy-wycofac-kontyngent-z-kuwejtu-skaner-defence24> (dostęp: 2 sierpnia 2023 r.).

EUNAVFOR MED „Sophia”, w której uczestniczył samolot „Bryza”⁴⁸, i EUMAM RCA w Republice Środkowoafrykańskiej, dokąd oddelegowano dwóch żołnierzy⁴⁹). Ograniczony charakter tego zaangażowania wynika m.in. z niewielkich zdolności militarnych UE, demonstrującej swe ambicje w tym zakresie bez materialnych zdolności poparcia ich realną siłą wojskową. Oddziałują na to także opisane negatywne doświadczenia, świadczące o nieprzekładalności polskiego zaangażowania wojskowego w misjach unijnych na korzyści polityczne, które wpływałyby na pozycję Rzeczypospolitej w UE i jej relacje z wiodącymi państwami związku.

Mimo trwającego zaangażowania na obu wskazanych płaszczyznach (natowskiej i unijnej) ciężar polityczny aktywności Wojska Polskiego ulega zmianie. Pod wpływem agresywności Kremla systematycznie przesuwa się on w ostatnich latach na obszar bezpieczeństwa Rzeczypospolitej w jej bezpośrednim sąsiedztwie (choć sama aktywność w tym rejonie jest wcześniejsza niż moment wyrazistego ujawnienia się zagrożenia rosyjskiego). Wojsko Polskie misje bojowe o charakterze odstrasającym na terytorium państw NATO pełniło bowiem już od stycznia 2006 r. Był to okresowy udział polskich zespołów lotniczych w misjach natowskiej operacji *Baltic Air Policing*, rozpoczętej w marcu 2004 r. w państwach bałtyckich⁵⁰, a od 5 sierpnia 2021 r. także w Islandii⁵¹. Lata 2014–2017 przyniosły jednak w tym zakresie istotną zmianę ilościową i jakościową.

Rosyjska aneksja Krymu i inwazja na Donbas skutkowały skokowym wzrostem poczucia zagrożenia na całej wschodniej flance NATO.

⁴⁸ *Polski Kontyngent Wojskowy Sophia/Irini*, Gdyńska Brygada Lotnictwa Marynarki Wojennej, <https://www.wojsko-polskie.pl/blmw/pkw-sophia-irini/> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

⁴⁹ *PKW w Republice Środkowoafrykańskiej (EUTM RCA)*, Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/pkw-eutm-rca> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

⁵⁰ Więcej o udziale Polaków w *Baltic Air Policing*: R. Lesiecki, *Aż 22 przechwycenia polskich F-16 w ramach PKW Orlik 8*, strona internetowa Defence24, 6 maja 2019 r., <https://defence24.pl/sily-zbrojne/az-22-przechwycenia-polskich-f-16-w-ramach-pkw-orlik-8> (dostęp: 13 marca 2023 r.).

⁵¹ *Misja air policing w Islandii*, strona internetowa Wojsko Polskie, 3 sierpnia 2021 r., <https://www.wojsko-polskie.pl/dgrsz/articles/aktualnosci-w/misja-air-policing-w-islandii/> (dostęp: 13 marca 2023 r.).

Po zestrzeleniu malezyjskiego samolotu pasażerskiego przez kontrolowanych przez Moskwę tzw. „separatystów” w Warszawie zwołano pierwszy miniszczyt wschodniej flanki NATO. Skutkiem strukturalnym na poziomie strategicznych decyzji politycznych z udziałem Polski był miniszczyt wschodniej flanki NATO w Bukareszcie (4–5 listopada 2015 r.) i powołanie w jego wyniku Bukaresztańskiej Dziewiątki, złożonej z Bułgarii, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski, Rumunii, Słowacji i Węgier⁵². Ta grupa lobbująca w łonie NATO wypracowała na szczycie w Bukareszcie postulat wzmocnienia wschodniej flanki Sojuszu⁵³. Ostatecznie doprowadziło to do przyjęcia koncepcji wzmocnienia państw frontowych wschodnich rubieży NATO w drodze rozwinięcia systemu wysuniętej obecności (*forward presence*), który zapewnia odstraszanie przez ukaranie (*deterrence by punishment*). Ten system jest powtórzeniem sposobu, w jaki w dobie zimnej wojny NATO chroniło Berlin Zachodni przed inkorporacją do NRD. Umieszczenie w tej wysuniętej placówce garnizonu alianckiego (amerykańsko-brytyjsko-francuskiego) nie miało na celu stawienia skutecznego oporu wojskowego ewentualnym sowiecko-wschodnioniemieckim siłom inwazyjnym, gdyż to z militarnego punktu widzenia byłoby zadaniem niewykonalnym. Istotą tego posunięcia stało się przerzucenie ciężaru decyzji politycznej o wejściu do wielkiej wojny przeciw wiodącym mocarstwom NATO na barki potencjalnego agresora. Postawienie go wobec konieczności wydania swym siłom rozkazu otwarcia ognia do żołnierzy amerykańskich, brytyjskich i francuskich było posunięciem innego ciężaru gatunkowego niż otwarcie

⁵² Szerzej patrz: K. Pawłowski, *Bukaresztańska Dziewiątka: współpraca państw wschodniej flanki NATO*, „Policy Papers IES” 2020, nr 4, s. 14–17.

⁵³ W deklaracji końcowej z Bukaresztu zapisano: „We will act with other Allies to strengthen the Eastern flank of NATO. (...) Therefore, the Warsaw Summit is the right moment to make decisions on new Allied assurance and adaptation commitments related to NATO procedures, structures, forces and defence infrastructure. Such measures aiming at strengthening our defence and deterrence will adapt the Alliance to the fundamentally changed security environment; (...) We will actively contribute to shaping the Allied strategic response to the long term security threats and risks we jointly face in the East. We will join efforts to secure, where needed, a robust, credible, tailored and sustainable Allied military presence in our region”. Za: *Joint Declaration on “Allied Solidarity and Shared Responsibility”*, Bukareszt 2015, <https://www.lrp.lt/data/public/uploads/2015/11/joint-declaration.pdf> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

go do policji zachodniobierlińskiej. Do zastosowania tej samej *mutatis mutandis* metody w odniesieniu do wschodniej flanki NATO wezwały Sojusz Północnoatlantycki zgromadzone w Bukareszcie państwa jego wschodniej flanki. Postulat został zasadniczo zaakceptowany na szczycie NATO w Warszawie (8–9 lipca 2016 r.) i wdrożony do wiosny 2017 r. W efekcie w państwach bałtyckich i w Polsce rozmieszczono w ramach wzmocnionej wysuniętej obecności (*enhanced Forward Presence*) wielonarodowe grupy bojowe NATO (na Litwie, Łotwie i w Estonii batalionowe, w Polsce czy to na mocy decyzji NATO, czy też dwustronnych porozumień polsko-amerykańskich – batalionową grupę bojową i dowództwo dywizyjne wspierające działania wszystkich wyżej wymienionych grup). W każdej z nich bierze udział jedno mocarstwo⁵⁴ natowskie jako „państwo ramowe” (*framework nation*) i wielonarodowa brygada natowska, pozbawiona komponentu mocarstwowego w Rumunii w ramach tzw. „dostosowanej wysuniętej obecności” (*tailored Forward Presence*). Jej trzon stanowiła brygada rumuńska, a wielonarodowy komponent sojuszniczy nie przekraczał wielkością jednego batalionu.

Państwem ramowym w Estonii stała się Wielka Brytania, na Łotwie Kanada, na Litwie Niemcy, a w Polsce Stany Zjednoczone, które dodatkowo zobowiązały się do dyslokowania do Polski od 2017 r. Brygadowego Pancernego Zespołu Bojowego (*Armored Brigade Combat Team*), wspomaganego przez Brygadę Lotnictwa Bojowego (CAB) i pododdziały logistyczne⁵⁵. Wsparcie ze strony mocarstw dostały te państwa wschodniej flanki NATO, które posiadają bezpośrednią lądową granicę z Rosją. Rumunia, granicząca z Federacją Rosyjską przez morze i zagrożona wzmocnioną rosyjską obecnością

⁵⁴ Kanada (państwo ramowe w batalionowej grupie bojowej na Łotwie) w odróżnieniu od pozostałych państw ramowych w systemie odstraszania na wschodniej flance NATO (USA, Wielkiej Brytanii i Niemiec) nie jest mocarstwem, ale jej bliskie związki w dziedzinie bezpieczeństwa zarówno z Waszyngtonem, jak i z Londynem nie pozostawiają wątpliwości co do ewentualnej reakcji owych mocarstw na atak na siły zbrojne Kanady. W tym sensie kontyngent kanadyjski wypełnia więc rolę „mocarstwowej” *wire trap* na wschodnich rubieżach NATO.

⁵⁵ P. Soloch, P. Pietrzak, *Szczyt NATO w Warszawie: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, nr I-IV, s. 26–27. Por.: M. Wągrowka, *Woj-ska amerykańskie w Polsce*, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, <https://archiwum.rcb.gov.pl/wojska-amerykanske-w-polsce/> (dostęp: 24 sierpnia 2023 r.).

wojskową, wynikającą z aneksji Krymu, otrzymała słabsze wsparcie, położona zaś dalej na południe Bułgaria, choć o nie wystąpiła, nie stała się miejscem dyslokacji dodatkowych sił NATO. Czechy, Słowacja i Węgry, jako niegraniczące z Rosją w żaden sposób, nie występowały o wzmocnienie, a jedynie udzieliły politycznego poparcia postulatam pozostałych parterów z grona Bukaresztańskiej Dziewiątki. W tej nowej sytuacji misje zagraniczne Wojska Polskiego nabrały potencjalnie charakteru operacji z zakresu artykułu 5 traktatu waszyngtońskiego.

Polskie kontyngenty wojskowe w ramach wysuniętej obecności na wschodniej flance NATO rozmieszczone zostały na Łotwie w bazie Ādaži (ok. 200 żołnierzy i pracowników cywilnych). Weszły one w skład dowodzonej przez Kanadyjczyków batalionowej grupy bojowej jako jej komponent pancerny (czołgi PT-91 „Twardy”) i w Rumunii w ramach Wielonarodowej Brygady Południe-Wschód, w bazie w miejscowości Craiova (250 żołnierzy i 14 KTO „Rosomak”), z możliwością rozbudowy tego kontyngentu do 300 żołnierzy i użycia także w Bułgarii⁵⁶. Oba kontyngenty rozpoczęły służbę w czerwcu 2017 r.⁵⁷

Do zmasowanej inwazji rosyjskiej na Ukrainę w 2022 r. Polska i Rumunia jako jedyne państwa Sojuszu Północnoatlantyckiego występowały w systemie wzmocnionej wysuniętej obecności wojskowej NATO na jego wschodniej flance zarówno jako gospodarze przyjmujący siły wzmocnienia, jak i kontrybutorzy wysyłający własne kontyngenty w celu wzmocnienia sojuszników⁵⁸. Po inwazji dołączyła do tego grona także Słowacja, której kontyngent służył już

⁵⁶ PKW w Rumunii (tFP NATO), Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/pkw-rumunia> (dostęp: 13 marca 2023 r.). Por.: *Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 grudnia 2022 r. o użyciu Polskiego Kontyngentu Wojskowego w składzie Wielonarodowej Brygady Południe–Wschód w Rumunii oraz Republice Bułgarii* (Dz.U. z 2022 r. poz. 1258 ze zm.).

⁵⁷ P. Glińska, *Polscy żołnierze w Rumunii i na Łotwie*, „Polska Zbrojna”, 4 maja 2017 r., <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/22531?t=Polscy-zolnierze-w-Rumunii-i-na-Lotwie> (dostęp: 13 marca 2023 r.).

⁵⁸ Por.: *PKW na Łotwie (eFP NATO)*, Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/pkw-otwa> (dostęp: 13 marca 2023 r.); *Polski Kontyngent Wojskowy na Łotwie w ramach enhanced Forward Presence*, strona internetowa Wojsko Polskie, <https://www.wojsko-polskie.pl/pkw-efp/> (dostęp: 13 marca 2023 r.). Autorzy obu tekstów dostrzegają tylko Polskę jako jednocześnie gospodarza i kontrybutora, ale jest to błąd.

wcześniej wraz z Polakami na Łotwie, jednak ona sama nie występowała wówczas w roli gospodarza i wsparcie dostała dopiero jesienią 2022 r.⁵⁹. Ten fakt podkreśla wagę Rzeczypospolitej, która z uwagi na swój potencjał wojskowy i położenie geograficzne jest państwem warunkującym wykonanie całej operacji. Polska jest jednym z jej głównych postulatorów, a dodatkowo własnym udziałem w misjach na Łotwie i w Rumunii wnosi wkład do budowy omawianego systemu. Dzięki temu prezentuje się jako poważny partner i przyciąga na zasadzie wzajemności analogiczne wsparcie ze strony Rumunii, której kontyngent oprócz wojsk amerykańskich, brytyjskich i chorwackich wchodzi do brygadowej grupy bojowej rozmieszczonej w Polsce.

System wzmocnionej wysuniętej obecności wojskowej i odstraszanie przez ukaranie nie okazały się optymalne – tym byłyby system wysuniętej obrony i odstraszania przez uniemożliwienie dostępu do bronionego terytorium (*deterrence by denial*). Osiągnięcie tego stanu było jednak politycznie niemożliwe, wymagało bowiem nakładów ludzkich i materialnych ze strony wiodących państw NATO (głównie USA), których ich społeczeństwa oraz rządy nie chciały wówczas zaakceptować. W warunkach istniejących przed zmasowaną inwazją rosyjską na Ukrainę system wysuniętej obecności był dostateczną rękojmnią bezpieczeństwa wschodnich rubieży Sojuszu. Agresja z 24 lutego 2022 r. i doświadczenia rosyjskiej wojny na Ukrainie zmieniły jednak tę sytuację.

Doświadczenia z wojny na Ukrainie – obecny i możliwy przyszły polityczny wymiar misji zagranicznych Wojska Polskiego po 24 lutego 2022 r.

Rosyjska wielkoskalowa inwazja na Ukrainę z 24 lutego 2022 r. zmieniła środowisko bezpieczeństwa Rzeczypospolitej i całej wschodniej rubieży NATO, która z flanki stała się potencjalnym frontem. Skokowo wzrosło poczucie zagrożenia w całym regionie od Skandynawii

⁵⁹ NATO's new multinational battlegroup in Slovakia declared combat-ready, NATO/OTAN Multimedia, 5 października 2022 r., <https://www.natomultimedia.tv/app/asset/677181> (dostęp: 24 sierpnia 2023 r.).

po Rumunię, a wynikające z niej przystąpienie Szwecji (w toku) i Finlandii do NATO radykalnie zmienia na korzyść sytuację w regionie Bałtyku, choć oba państwa skandynawskie od dawna ściśle współpracowały z Sojuszem Północnoatlantyckim⁶⁰. Jednocześnie nastąpiło wydatne obniżenie autorytetu Niemiec w regionie, zarówno z uwagi na ich wieloletnią politykę współpracy z Rosją, jak i ze względu na postawę Berlina wobec walczącej Ukrainy oraz długotrwałą praktykę odmawiania jej dozbrojenia⁶¹. Niejasne stanowisko Niemiec co do roli Bundeswehry jako trzonu wysuniętej sojuszniczej obecności wojskowej NATO na Litwie oraz niedawna odmowa wypełnienia zobowiązania do wydatkowania 2 proc. PKB na obronność⁶², przyjętego jeszcze na szczycie w Walii w 2014 r., pogłębia problem zaufania do Berlina.

W związku z narastającym zagrożeniem rosyjskim Sojusz Północnoatlantycki podjął już kroki, które wzmacniają dotychczasową obecność wojskową na wschodnich rubieżach. Najważniejsza zmiana dotycząca zadań Wojska Polskiego w misjach zagranicznych była dokonana we wrześniu 2022 r., gdy zmodyfikowano charakter wsparcia wojskowego dla Rumunii. Z wielonarodowej brygady,

⁶⁰ J. Gotkowska, P. Szymański, *Proamerykańska bezaliansowość. Szwecja i Finlandia rozszerzają współpracę wojskową z USA*, strona internetowa OSW, 31 marca 2016 r., nr 205, s. 7. Por także: J. Gotkowska, *New quality in Finland's co-operation with NATO*, "Analyses" OSW, 19 października 2012 r., <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2012-10-19/new-quality-finlands-co-operation-nato> (dostęp: 13 marca 2023 r.).

⁶¹ Przykładowo patrz: W. Glucroft, *Dlaczego Niemcy odmawiają dostaw broni na Ukrainę*. „Mysł trudna do zniesienia”, „Deutsche Welle”, 21 stycznia 2022 r., <https://www.dw.com/pl/dlaczego-niemcy-odmawiaj%C4%85-dostaw-broni-na-ukrain%C4%99-my%C5%9Bl-trudna-do-zniesienia/a-60502393> (dostęp: 14 marca 2023 r.); K. Ryncarz, *Dlaczego Niemcy nie chcą wysłać Ukrainie czołgów?*, strona internetowa EURACTIV.pl, 25 września 2022 r., <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/niemcy-ukraina-czolg-rosja-wojna-putin-scholz-zelenski/> (dostęp: 14 marca 2023 r.). Szerzej o stosunku Niemiec do wojny na Ukrainie: Eberhardt A., Kwiatkowska A., Konończuk W. (red.), *Niemcy wobec wojny. Rok zmian*, „Raport OSW”, 23 lutego 2023 r., s. 227, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/Niemcy_wobec_wojny_OSW_0.pdf (dostęp: 18 listopada 2023 r.).

⁶² H. Hansen, *Germany walks back plan to meet NATO spending target on annual basis*, 16 sierpnia 2023 r., <https://www.reuters.com/world/europe/germany-walks-back-plan-meet-nato-spending-target-annual-basis-2023-08-16/> (dostęp: 24 sierpnia 2023 r.). Por.: P. Wilke, *Germany U-turns on commitment to meet NATO spending target annually*, strona internetowa Politico, 16 sierpnia 2023 r., <https://www.politico.eu/article/germany-defense-change-of-plan-nato-spending/> (dostęp: 24 sierpnia 2023 r.).

która funkcjonowała w ramach dostosowanej wysuniętej obecności, powstała grupa bojowa sił zwiększonej gotowości NATO. Był to wynik decyzji ze szczytu NATO w Brukseli z marca 2022 r., podjętych po zmasowanej inwazji rosyjskiej na Ukrainę. Na ich mocy utworzono cztery nowe batalionowe grupy bojowe w państwach dotąd nieobjętych systemem wzmocnionej wysuniętej obecności – tzn. w Bułgarii, Rumunii, na Słowacji i Węgrzech. W ten sposób dotychczasową „dostosowaną obecność” sił NATO w Rumunii zamieniono na wzmocnioną obecność. Charakter misji został upodobniony do tego funkcjonującego w Polsce i w państwach bałtyckich, a zadania żołnierzy polskich w Rumunii ze szkoleniowych przekształciły się w misję odstraszenia⁶³.

Równolegle nasiliła się intensywna także przed 24 lutego polsko-ukraińska współpraca wojskowa⁶⁴. Objęła ona przede wszystkim dostawy sprzętu, ekwipunku i uzbrojenia⁶⁵, a także szkolenie żołnierzy ukraińskich, wymianę doświadczeń oraz zapewne współpracę wywiadowczą, o której ze względów oczywistych najmniej wiadomo opinii publicznej.

Dla systemu bezpieczeństwa państwa polskiego i całego NATO kluczowe znaczenie ma doświadczenie masowych zbrodni rosyjskich na okupowanych terytoriach Ukrainy⁶⁶. Uświadomiło ono bowiem społeczeństwom państw frontowych Sojuszu Północnoatlantyckiego realność groźby masowej eksterminacji współobywateli, połączonej z akcją wielkoskalowych wywozek w głąb Rosji. Z logistycznego punktu

⁶³ B. Politowski, *PKW Rumunia w nowej odsłonie*, „Polska Zbrojna”, 4 września 2022 r., <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/37982?t=PKW-Rumunia-w-nowej-odslonie> (dostęp: 13 marca 2023 r.).

⁶⁴ Więcej o polsko-ukraińskiej współpracy wojskowej po 2015 r.: P. Żurawski vel Grajewski, *Specyfika relacji polsko-ukraińskich po 2015 r.*, „Sprawy Międzynarodowe” 2018, nr 1, s. 56–61.

⁶⁵ Najświeższe dane dostępne w publicystyce (bez uwzględnienia dostaw amunicji, dronów i środków plot. krótkiego zasięgu) znajdziesz w: J. Frączyk, *Polska pomoc dla Ukrainy przebiła wszystkich. Oto ile poszło z zasobów armii*, „Business Insider”, 26 lutego 2023 r., <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/polska-pomoc-dla-ukrainy-przebiła-wszystkich-oto-ile-poszlo-z-zasobow-armii/b8296z9> (dostęp: 14 marca 2023 r.).

⁶⁶ Szerzej patrz: *Report of the OSCE Moscow Mechanism’s mission of experts entitled ‘Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine*, OSCE, s. 115–118, <https://www.osce.org/odihr/522616> (dostęp: 16 listopada 2023 r.).

widzenia operacja wymordowania elit politycznych i deportacji reszty ludności nielicznych narodów bałtyckich mogłaby być dokonana w ciągu kilku tygodni. Podobną akcję dałoby się przeprowadzić na ewentualnych okupowanych terytoriach polskich. Ta perspektywa podważa polityczną akceptowalność systemu odstraszania, opartego na wysuniętej obecności i groźeniu najeźdźcy odwetem w razie próby inwazji. W tym systemie dopuszcza się bowiem ewentualność czasowej utraty kontroli nad częścią własnego terytorium i jego wyzwolenie w drugiej fazie operacji. Scenariusz „wyzwalania masowych grobów” i opustoszałych miejscowości z wymordowaną lub deportowaną ludnością jest jednak politycznie nieakceptowalny. Nie ma powodów, aby wątpić w ludobójczy charakter ewentualnego rosyjskiego najazdu i wynikłej z niego okupacji. Ta konkluzja zmusza do wysunięcia postulatu uzupełnienia systemu odstraszania *deterrence by punishment* o *deterrence by denial*. Potrzeba uzupełnienia systemu nie oznacza jednak automatycznego anulowania przyczyn, dla których tego drugiego nie utworzono już w 2017 r. Postulat uzyskania zgody obywateli-wyborców wiodących mocarstw NATO na zaakceptowanie takich ciężarów finansowych i ludzkich, które byłyby niezbędne do budowy zmasowanej obecności wojskowej na wschodnich rubieżach Sojuszu, jest nierealistyczny. Przed Polską i jej wojskiem staje zatem trudne zadanie rozwiązania problemu z jednej strony rozbieżności potrzeb obronnych własnych i sojuszników w regionie, a z drugiej – politycznej zdolności przyjęcia ich kosztów przez główne mocarstwa NATO na dawnym zimnowojennym poziomie.

Wyjściem z tej sytuacji jest wpisanie się w amerykańską potrzebę znalezienia wiodących sojuszników regionalnych, zdolnych do przejęcia lwiej części ciężarów bezpieczeństwa w strefie swej odpowiedzialności i zdjęcia ich z barków obywateli (żołnierzy i podatników) Stanów Zjednoczonych. Waszyngton nadal dąży do przyjęcia tej roli przez najpotężniejsze państwo kontynentalne Sojuszu Północnoatlantyckiego w Europie, czyli Niemcy. Ten cel jest jednak politycznie nieosiągalny wobec nastrojów pacyfistycznych i antyamerykańskich, istniejących w znacznej części niemieckiej opinii publicznej. Nadzieje na jego realizację będą więc z czasem słabły. Druga w ciągu

roku wizyta prezydenta Joe Bidena w Polsce i brak jakiegokolwiek w Berlinie są wymowne. Pojawiające się w Niemczech wypowiedzi, w których Rzeszów nazywany jest nowym Ramstein⁶⁷, choć mocno przesadne, są jednak niepozbawionym podstaw *signum temporis*. Odnotujmy jednak, że ta linia została zachwiana na kanwie szczytu NATO w Wilnie. Towarzyszące mu wydarzenia świadczą o tym, że Amerykanie nie wyzbyli się dotąd nadziei na oparcie systemu bezpieczeństwa w Europie na współpracy z Niemcami. Wskazują na to choćby sugestia prezydenta Bidena, by następnym sekretarzem generalnym NATO została Ursula von der Leyen czy brak zaproszenia Ukrainy do NATO i brak wypowiedzenia Aktu stanowiącego NATO-Rosja z 1997 r.

Polska dokonuje poważnych zakupów uzbrojenia w USA (a także w Korei Południowej), Ukraina otrzymuje natomiast broń amerykańską (choć nie tylko) w ramach wsparcia. Jednocześnie są to kraje, które posiadają dwie największe armie w regionie. Wymogi logistyki wojskowej wskazują, że inne armie mniejszych państw wschodnich rubieży NATO, chcąc współdziałać z tymi siłami, powinny dążyć do standaryzacji sprzętu i wyposażenia do tych wzorów. Tworzy to dodatkowo poważny rynek zbytu dla amerykańskiego przemysłu zbrojeniowego, wiąże biznesowo USA z wymienionymi państwami, szczególnie w sytuacji utraty przez Niemcy wiarygodności jako dostawcy uzbrojenia na wypadek wojny z Rosją. Potencjał (co nie jest tożsame z już istniejącymi siłami i zdolnościami) Polski, Ukrainy, państw bałtyckich, skandynawskich i Rumunii jest wystarczający do powstrzymania ekspansji rosyjskiej. Jeśli zostanie on doinwestowany przez USA i wsparty obecnością wojskową sił amerykańskich, brytyjskich i kanadyjskich, zapewniających polityczny efekt odstraszania wobec Rosji, może stać się zasadniczym elementem systemu obrony Sojuszu Północnoatlantyckiego w naszym regionie.

⁶⁷ T. Kurianowicz, C. Tunk, *Nato-Hochburg in Polen: In Rzeszów entsteht ein neues Ramstein*, „Berliner Zeitung”, 12 marca 2023 r., <https://www.berliner-zeitung.de/politik-gesellschaft/reportage-ukraine-krieg-militaer-ramstein-2-0-wie-das-polnische-rzeszow-zum-zentrum-der-welt-wird-eine-stadt-im-karpatenvorland-li.322990> (dostęp: 14 marca 2023 r.).

W istniejącej sytuacji może pojawić się konieczność podjęcia się przez Wojsko Polskie dodatkowych zadań z zakresu międzysojuszniczych misji wsparcia w państwach frontowych NATO, a nawet poza ich terytorium. Najbardziej prawdopodobnym scenariuszem – i to w nieodległym horyzoncie czasowym – jest możliwość zwrócenia się Litwy do Polski o rozmieszczenie dodatkowych sił wojskowych z powodu niewypełniania oczekiwań w tym zakresie przez Niemcy. Nasi zachodni sąsiedzi wprawdzie obiecali postawić do dyspozycji sił wzmocnienia NATO na Litwie własną brygadę, ale (usprawiedliwiając to brakiem odpowiedniej infrastruktury w państwie przyjmującym) uznały, że będzie ona stacjonować w Niemczech, a na Litwie pojawi się jedynie w razie potrzeby i to w ciągu aż 10 dni. Takie założenie zaprzecza istocie odstraszenia przez wysuniętą obecność i zostało bardzo źle przyjęte w Wilnie⁶⁸.

Drugi możliwy scenariusz wynika z ewentualności likwidacji wojskowej obecności rosyjskiej w Naddniestrzu (np. przez armię ukraińską działającą w porozumieniu z Mołdawią). Zakładałby on również zwrócenie się Mołdawii do NATO o rozmieszczenie w odzyskanym regionie sił stabilizacyjnych, w których skład mógłby wejść także kontyngent polski.

Scenariusz trzeci – obecnie najbardziej odległy i hipotetyczny – to zawarcie pokoju między Rosją a Ukrainą. Jego warunkiem byłyby gwarancje natowskie dla Ukrainy i rozmieszczenie na zasadzie wysuniętej obecności kontyngentów wojsk sojuszniczych na granicy rosyjsko-ukraińskiej. W istocie stanowiłoby to *de facto* przyjęcie Ukrainy do NATO.

Każdy z tych scenariuszy leży w interesie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej. Polska w miarę pojawiania się warunków, które sprzyjają ich politycznemu promowaniu, powinna się w to angażować, a jednocześnie być gotowa przyjmować na siebie istotną część kosztów realizacji wskazanych misji. Nawoływanie do podjęcia tego typu działań i jednocześnie uchylanie się od własnego w nich

⁶⁸ B. Lewicki, „Rozczarowanie Niemcami, irytacja jest wielka”. Szumnie podpisano dokumenty, ale wojska... nie przybyły, „Dziennik.pl”, 21 listopada 2022 r., <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/8592549,niemcy-litwa-zolnierze-bundeswehra-rosja-ukraina-wojsko.html> (dostęp: 14 marca 2023 r.).

udziału odbierałoby bowiem powagę polityce państwa polskiego i obniżało prestiż Rzeczypospolitej, znacznie zmniejszając prawdopodobieństwo zaistnienia rzeczonych pożądaných rozwiązań. Przygotowanie się na wskazane ewentualności może więc wkrótce stać się bieżącym zadaniem Wojska Polskiego w zakresie misji ekspedycyjnych czasu zagrożenia bezpieczeństwa narodowego.

Wnioski

Okres od rozpadu Związku Sowieckiego w grudniu 1991 r. do rosyjskiej inwazji na Gruzję z sierpnia 2008 r. to czas, gdy politycznie zasadne okazało się nadanie priorytetu budowaniu zdolności ekspedycyjnych Wojska Polskiego. Prawdopodobieństwo najazdu obcego państwa (w praktyce Rosji) na Polskę było wówczas niewielkie, a zasoby kraju zbyt szczupłe, by inwestować w obie zdolności (obronną i ekspedycyjną) jednocześnie⁶⁹. Nic zatem dziwnego, że to w tym właśnie czasie doszło do najintensywniejszego wykorzystywania Sił Zbrojnych RP w charakterze instrumentu polskiej polityki zagranicznej, z zamiarem budowy pozycji międzynarodowej Rzeczypospolitej: najpierw w drodze do NATO, potem zaś w samym Sojuszu Północnoatlantyckim i wreszcie w Unii Europejskiej. Na kierunku natowskim założone cele zostały osiągnięte, na kierunku unijnym jednak „kupowanie” poparcia politycznego poprzez wydatkowanie „waluty” w postaci misji ekspedycyjnych Wojska Polskiego okazało się nieskuteczne, a zatem niecelowe.

W latach 2008–2015 mieliśmy do czynienia z załamaniem się głębszej myśli politycznej, stojącej za wykorzystaniem wojska jako instrumentu polityki zagranicznej RP. Redukcji siły liczebnej i wydatków wojskowych towarzyszyła próba budowy małej armii zawodowej, która z definicji jest instrumentem działań ekspedycyjnych, a nie obronnych. Jednocześnie prowadzono jednak politykę redukcji

⁶⁹ Szerzej o zasadach i zasadności budowy zdolności ekspedycyjnych Wojska Polskiego w latach 1991–2008 por.: P. Żurawski vel Grajewski, *Zasady wykorzystania Wojska Polskiego w zagranicznych misjach interwencyjnych*, „Arcana” 2010, nr 95 (5), s. 42–51.

aktywności wojskowej zagranicą. Reset amerykańsko-rosyjski uczynił przy tym intensyfikację działań ekspedycyjnych niecelową, a rosyjskie uderzenie na Gruzję sprawiło, że zamiar budowania armii do działań typu *out of area* zamiast armii obronnej jawił się jako zaskakujący.

Poczucie zagrożenia ze strony Rosji, narastające stopniowo od 2014 r., skutkowało zmianą priorytetów i skoncentrowaniem się aktywności w misjach zagranicznych Wojska Polskiego na działaniach na rzecz budowy wzmocnionej obecności wojskowej NATO na wschodniej flance Sojuszu. Wielkoskalowe uderzenie rosyjskie na Ukrainę po 24 lutego 2022 r. pogłębiło zaś ten wymiar zadań Wojska Polskiego i otworzyło perspektywę dalszego wzrostu potrzeb i wyzwań w tym zakresie.

Bibliografia

References List⁷⁰

Źródła:

Analiza wykonania budżetu państwa i założeń polityki pieniężnej w 2008 roku, Najwyższa Izba Kontroli, nr ewid. 140/2009/KBF, nr ewid. 141/2009/KBF, Warszawa, czerwiec 2009.

Boxhoorn B., Scott-Smith G., *Secretary of Defense Donald Rumsfeld, Press Briefing, 23 January 2003 ("Old and New Europe")*, w: *The Transatlantic Era (1989–2020) in Documents and Speeches*, Londyn 2021.

Bucharest Summit Declaration, North Atlantic Treaty Organization, 3 kwietnia 2008 r., http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm?mode=pressrelease (dostęp: 12 marca 2023 r.).

Joint Declaration on "Allied Solidarity and Shared Responsibility", Bukareszt 2015, <https://www.lrp.lt/data/public/uploads/2015/11/joint-declaration.pdf> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

⁷⁰ Ze względu na obszerną bibliografię artykułu redakcja zdecydowała o wprowadzeniu dodatkowego podziału porządkującego spis źródeł.

NATO 2022 Strategic Concept, North Atlantic Treaty Organization, 29 czerwca 2022 r., https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf (dostęp: 16 listopada 2023 r.).

Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, t. 1 1926, Waszyngton 1941.

Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 grudnia 2022 r. o użyciu Polskiego Kontyngentu Wojskowego w składzie Wielonarodowej Brygady Południe-Wschód w Rumunii oraz Republice Bułgarii (Dz.U. z 2022 r. poz. 1258 ze zm.).

Report of the OSCE Moscow Mechanism's mission of experts entitled 'Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine', OSCE, 14 lipca 2022 r., <https://www.osce.org/odihr/522616> (dostęp: 16 listopada 2023 r.).

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2014, Warszawa 2014, <https://www.bbn.gov.pl/ftp/SBN%20RP.pdf> (dostęp: 16 listopada 2023 r.).

Strategia rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022, Warszawa 2022, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/strategia_rozwoju_systemu_bezpieczenstwa_narodowego_rp_2022.pdf (dostęp: 16 listopada 2023 r.).

Vilnius Summit Communiqué, North Atlantic Treaty Organization, 11 lipca 2023 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

Oficjalne strony internetowe instytucji rządowych i organizacji międzynarodowych:

Deterrence and defense, North Atlantic Treaty Organization, 19 lipca 2023 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_133127.htm (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

Garamone J., *NATO Defense Chiefs Build 360-Degree Defense on Maturing Framework*, Dunford Says, U.S. Department of Defense, 1 października 2018 r., <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/1650814/>

nato-defense-chiefs-build-360-degree-defense-on-maturing-framework-dunford-says/ (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

Międzynarodowe Siły Wsparcia Bezpieczeństwa ISAF, NATO, strona internetowa Wojsko Polskie, <https://www.wojsko-polskie.pl/isaf-afg/> (dostęp: 12 marca 2023 r.).

Misja air policing w Islandii, strona internetowa Wojsko Polskie, 3 sierpnia 2021 r., <https://www.wojsko-polskie.pl/dgrsz/articles/aktualnosci-w/misja-air-policing-w-islandii/> (dostęp: 13 marca 2023 r.).

NATO's new multinational battlegroup in Slovakia declared combat-ready, NATO/OTAN Multimedia, 5 października 2022 r., <https://www.natomultimedia.tv/app/asset/677181> (dostęp: 24 sierpnia 2023 r.).

PKW IRAK, strona internetowa Wojsko Polskie, <https://www.wojsko-polskie.pl/dorsz/pkw-irak/> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

PKW na Łotwie (eFP NATO), Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/pkw-otwa> (dostęp: 13 marca 2023 r.).

PKW w Republice Środkowoafrykańskiej (EUTM RCA), Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/pkw-eutm-rca> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

PKW w Rumunii (tFP NATO), Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/pkw-rumunia> (dostęp: 13 marca 2023 r.).

PKW w Turcji (Tailored Assurance Measures Turkey, NATO), Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/pkw-w-turcji-tailored-assurance-measures-turkey> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

Polscy żołnierze w operacji MONUC w Demokratycznej Republice Konga (DRK), strona internetowa Wojsko Polskie, 13 czerwca 2006 r., <https://web.archive.org/web/20130901011349/http://www.wojsko-polskie.pl/pl/misje-zagraniczne/polskie-kontyngenty-wojskowe/misja-pokojowa-eufor-w-kongo/4185,polscy-zolnierze-w-operacji-monuc-w-demokratycznej-republice-konga-drk-.html> (dostęp: 12 marca 2023 r.).

Polski Kontyngent Wojskowy na Łotwie w ramach enhanced Forward Presence, strona internetowa Wojsko Polskie, <https://www.wojsko-polskie.pl/pkw-efp/> (dostęp: 13 marca 2023 r.).

Polski Kontyngent Wojskowy Sophia/Irini, Gdyńska Brygada Lotnictwa Marynarki Wojennej, <https://www.wojsko-polskie.pl/blmw/pkw-sophia-irini/> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).

Polsko-Ukraiński batalion Sił Pokojowych im. Hetmanów Jana Karola Chodkiewicza i Piotra Konaszewicza Sahajdacznego (1998–2010), strona internetowa Jednostki wojskowe.pl, https://jednostki-wojskowe.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=360&Itemid=27 (dostęp: 13 marca 2023 r.).

Rok 2019: wzmocnienie relacji z USA, powrót do misji ONZ, modernizacja armii, strona internetowa Prezydent.pl, 31 grudnia 2019 r., <https://www.prezydent.pl/kancelaria/aktywnosc-ministrow/rok-2019-wzmocnienie-relacji-z-usa-powrot-do-misji-onz-modernizacja-armii,11575> (dostęp: 14 marca 2023 r.).

Szef BBN o budżecie MON, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, http://www.bbn.gov.pl/portal/pl/2/1532/Szef_BBN_o_budzecie_MON.html (dostęp: 13 marca 2023 r.).

Wągrowa M., *Wojska amerykańskie w Polsce*, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, <https://archiwum.rcb.gov.pl/wojska-amerykanske-w-polsce/> (dostęp: 24 sierpnia 2023 r.).

Wielonarodowa Dywizja Centrum-Południe (WDC-P), Response EVE, https://www.xn--meh.pisz.pl/Wielonarodowa_Dywizja_Centrum-Po%C5%82udnie (dostęp: 12 marca 2023 r.).

Prasa i internetowe portale informacyjne:

Bosacki M., *Sikorski przedstawił w USA swą doktrynę strategiczną*, „Gazeta Wyborcza”, 20 listopada 2008 r., <https://wyborcza.pl/7,75399,5967510,sikorski-przedstawil-w-usa-swa-doktryne-strategiczna.html> (dostęp: 13 marca 2023 r.).

Budżet 2013. General Koziej: cięcia w armii są bardzo poważne, strona internetowa money.pl, 28 sierpnia 2013 r., <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artukul/budzet;2013;general;koziej;ciecia;w;armii;-sa;bardzo;powazne,79,0,1371727.html> (dostęp: 13 marca 2023 r.).

- Doktryna Komorowskiego*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, <https://www.bbn.gov.pl/download/1/15538/doktrynakomorowskiego-zalozenia.pdf> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).
- Frączyk J., *Polska pomoc dla Ukrainy przebiła wszystkich. Oto ile poszło z zasobów armii*, „Business Insider”, 26 lutego 2023 r., <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/polska-pomoc-dla-ukrainy-przebila-wszystkich-oto-ile-poszlo-z-zasobow-armii/b8296z9> (dostęp: 14 marca 2022 r.).
- Glucroft W., *Dlaczego Niemcy odmawiają dostaw broni na Ukrainę. „Myśl trudna do zniesienia”*, „Deutsche Welle”, 21 stycznia 2022 r., <https://www.dw.com/pl/dlaczego-niemcy-odmawiaj%C4%85-dostaw-broni-na-ukrain%C4%99-my%C5%9Bl-trudna-do-zniesienia/a-60502393> (dostęp: 14 marca 2023 r.).
- Hansen H., *Germany walks back plan to meet NATO spending target on annual basis*, 16 sierpnia 2023 r., <https://www.reuters.com/world/europe/germany-walks-back-plan-meet-nato-spending-target-annual-basis-2023-08-16/> (dostęp: 24 sierpnia 2023 r.).
- Interview with Polish Prime Minister Donald Tusk: ‘I’m Incapable of Getting Angry with Angela Merkel’*, „Spiegel Online International”, 8 kwietnia 2011 r., <http://www.spiegel.de/international/europe/interview-with-polish-prime-minister-donald-tusk-i-m-incapable-of-getting-angry-with-angela-merkel-a-755965-2.html> (dostęp: 21 listopada 2013 r.).
- Januła E., Wolny-Majewska J., *Fikcja Narodowych Sił Rezerwy*, „Przegląd” 2011, nr 14, <https://www.tygodnikprzeglad.pl/fikcja-narodowych-sil-rezerwy/> (dostęp: 13 marca 2023 r.).
- Klau T., *Francja stawia efektywność euro nad spójność Unii*, „Rzeczpospolita”, 31 stycznia 2012 r., nr 25 (9145), s. A7.
- Kowalska-Sendek M., *Komandosi – polska specjalność w NATO*, „Polska Zbrojna”, 13 marca 2014 r., <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/11835?t=Komandosi-polska-specjalnosc-w-NATO> (dostęp: 12 marca 2023 r.).
- Korsak E., *Umm Kasr – pierwsze duże zadanie GROM-u*, „Polska Zbrojna”, 19 marca 2014 r., <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/11887?t=Umm-Kasr-pierwsze-duze-zadanie-GROM-u> (dostęp: 12 marca 2023 r.).

- Koziej S., *Doktryna prezydenta Komorowskiego*, „Polska Zbrojna”, 14 maja 2013 r., <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/7800?t=Doktryna-prezydenta-Komorowskiego> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).
- Kurianowicz T., Tunk C., *Nato-Hochburg in Polen: In Rzeszów entsteht ein neues Ramstein*, „Berliner Zeitung”, 12 marca 2023 r., <https://www.berliner-zeitung.de/politik-gesellschaft/reportage-ukraine-krieg-militaer-ramstein-2-0-wie-das-polnische-rzeszow-zum-zentrum-der-welt-wird-eine-stadt-im-karpatenvorland-li.322990> (dostęp: 14 marca 2023 r.).
- Lesiecki R., *Dowódca operacyjny: chcemy wycofać kontyngent z Kuwejtu* [SKANER Defence24], strona internetowa Defence24, 6 kwietnia 2018 r., <https://defence24.pl/sily-zbrojne/dowodca-operacyjny-chcemy-wycofac-kontyngent-z-kuwejtu-skaner-defence24> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).
- Lewicki B., *„Rozczarowanie Niemcami, irytacja jest wielka”. Szumnie podpisano dokumenty, ale wojska... nie przybyły*, „Dziennik.pl”, 21 listopada 2022 r., <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/8592549,niemcy-litwa-zolnierze-bundeswehra-rosja-ukraina-wojsko.html> (dostęp: 14 marca 2023 r.).
- Onyszkiewicz J., *Izolacjonizm po polsku*, „Rzeczpospolita”, 14 listopada 2013 r., <http://www.rp.pl/artykul/1064875.html> (dostęp: 21 listopada 2013 r.).
- Parafianowicz Z., Miłosz M., *NATO sceptycyzm doktryną Komorowskiego*, „Gazeta Prawna”, 17 stycznia 2015 r., <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/847217,doktryna-komorowskiego-czyli-natosceptycyzm.html> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).
- Pawlicki J., *Ukraina i Gruzja czekają przed drzwiami NATO*, „Gazeta Wyborcza”, 6 marca 2008 r., <https://wyborcza.pl/7,75399,4993338.html> (dostęp: 12 marca 2023 r.).
- Pawlicki J., Wojciechowski M., *Sikorski: Polityka to nie poezja czy publicystyka*, „Gazeta Wyborcza”, 17 marca 2011 r., http://wyborcza.pl/1,76842,9269818,Sikorski_Polityka_to_nie_poezja_czy_publicystyka.html (dostęp: 21 listopada 2013 r.).
- Poland-Libya. Tusk criticizes Europe for its “hypocrisy” and low protection of civilians*, strona internetowa EuropaRussia, 12 kwietnia 2011 r., <http://www.europarussia.com/posts/2393> (dostęp: 21 listopada 2013 r.).

- Polish PM chides Europe over Libya “hypocrisy”*, strona internetowa Reuters, 9 kwietnia 2011 r., <http://www.reuters.com/article/2011/04/09/poland-eu-libya-idAFLDE73806T20110409> (dostęp: 21 listopada 2013 r.).
- Поволоцкий Г., *Российско-французское военное сотрудничество: «Мистраль» наполнил паруса доверия* [Rosyjsko-francuska współpraca wojskowa: “Mistral” napełnił żagle zaufania], „Международная жизнь”, 5 stycznia 2011 r., <https://interaffairs.ru/news/show/552> (dostęp: 12 marca 2023 r.).
- Premier Tusk dla pięciu wielkich gazet: Europa na ciężkie czasy, Donald Tusk w rozmowie z dziennikarzami „Gazety Wyborczej”, „The Guardian”, „Le Monde”, „El Pais” i „Der Spiegel”, „Gazeta Wyborcza”, 8 kwietnia 2011 r.*, http://wyborcza.pl/1,76842,9403579,Premier_Tusk_dla_pięciu_wielkich_gazet_Europa_na.html?as=2#ixzz2lh7ieARO. (dostęp: 21 listopada 2013 r.).
- Ryncarz K., *Dlaczego Niemcy nie chcą wysłać Ukrainie czołgów?*, strona internetowa EURACTIV, 25 września 2022 r., <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/niemcy-ukraina-czolgi-rosja-wojna-putin-scholz-zelenski/> (dostęp: 18 listopada 2023 r.).
- Rząd przyjął nowelizację budżetu. Największe cięcia w MON*, strona internetowa Dziennik.pl, 20 sierpnia 2013 r., <https://gospodarka.dziennik.pl/news/artykuly/435886,nowelizacja-budzetu-komu-rzad-zabral-najwiecej.html> (dostęp: 13 marca 2023 r.).
- Słojewska A., *Tusk kontra Sarkozy*, „Rzeczpospolita”, 31 stycznia 2012 r., nr 25 (9145).
- Soloch: Zespół Wojsk Specjalnych trafi do Iraku. F-16 – do Kuwejtu*, strona internetowa Defence24, 15 czerwca 2016 r., <https://web.archive.org/web/20160618023527/http://www.defence24.pl/388710,soloch-zespol-wojsk-specjalnych-trafi-do-iraku> (dostęp: 23 sierpnia 2023 r.).
- Soloch P., Pietrzak P., *Szczyt NATO w Warszawie: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, nr I-IV.
- Waszczykowski W., *Obyśmy dostali kolejną szansę*, „Rzeczpospolita”, 6 czerwca 2009 r.
- Waszczykowski W., *Trypolis – Warszawa, wspólna sprawa*, „Gazeta Polska”, 30 marca 2011 r., nr 13.

Wilke P., *Germany U-turns on commitment to meet NATO spending target annually*, strona internetowa Politico, 16 sierpnia 2023 r., <https://www.politico.eu/article/germany-defense-change-of-plan-nato-spending/> (dostęp: 24 sierpnia 2023 r.).

Zgrane chwytły Sikorskiego. Rozmowa z Witoldem Waszczykowskiem, „Nasz Dziennik”, 24 maja 2011 r.

Monografie i artykuły w czasopismach naukowych i na specjalistycznych portalach internetowych:

Asmus R. D., *Mała wojna, która wstrząsnęła światem. Gruzja, Rosja i przyszłość Zachodu*, Warszawa 2010.

Buras P., Nowak B., Dzieszowska A., Trojanowski J., *Polska–Niemcy: Partnerstwo dla Europy? Interesy, opinie elit, perspektywy*, Warszawa 2013.

Chorośnicki M., Gruszczak A. (red.), *Wpływ tarczy antyrakietowej na pozycję międzynarodową Polski. Konsekwencje umieszczenia elementów systemu obrony przeciwrakietowej Stanów Zjednoczonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*, Kraków 2008.

Chruszcz A., *Polscy żołnierze w byłej Jugosławii w latach 1992–2004*, „Wiedza Obronna” 2014, nr 4.

Ciechanowski G., *Polskie Kontyngenty Wojskowe pod flagą ONZ – zamknięty rozdział*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2009, nr 3–4.

Dmitruk T., *Wydatki obronne Polski w latach 2000–2019*, „Nowa Technika Wojskowa” 2019, nr 1.

Dobrowolska-Polak J., *Partykularna polityka państw Unii Europejskiej wobec interwencji w Libii*, „Przegląd Zachodni” lipiec–wrzesień 2011, nr 3, R. LXVII.

Dura M., *W ciągu 5 lat MON stracił ponad 8 miliardów złotych*, strona internetowa Defence24, 16 lipca 2013 r., <https://defence24.pl/sily-zbrojne/w-ciagu-5-lat-mon-stracil-ponad-8-miliardow-zlotych> (dostęp: 13 marca 2023 r.).

Eberhardt A., Kwiatkowska A., Konończuk W. (red.), *Niemcy wobec wojny. Rok zmian*, „Raport OSW”, 23 lutego 2023 r. <https://www.osw.waw.pl/>

- sites/default/files/Niemcy_wobec_wojny_OSW_0.pdf (dostęp: 18 listopada 2023 r.).
- Glińska P., *Polscy żołnierze w Rumunii i na Łotwie*, „Polska Zbrojna”, 4 maja 2017 r., <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/22531?t=Polscy-zolnierze-w-Rumunii-i-na-Lotwie> (dostęp: 13 marca 2023 r.).
- Gotkowska J., *New quality in Finland's co-operation with NATO*, strona internetowa OSW, 19 października 2012 r., <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2012-10-19/new-quality-finlands-co-operation-nato> (dostęp: 13 marca 2023 r.).
- Gotkowska J., Szymański P., *Proamerykańska bezaliansowość. Szwecja i Finlandia rozszerzają współpracę wojskową z USA*, „Komentarze OSW” 2016, nr 205, Ośrodek Studiów Wschodnich.
- Grodzki R., *Wojna gruzińsko-rosyjska 2008. Przyczyny-przebieg-skutki*, Zakrzewo 2009.
- Hołdak K., *Amerykański system obrony przeciwrakietowej i jego implikacje dla Polski*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2006, nr 1.
- Hołdak K., *Polska w amerykańskim systemie obrony przeciwrakietowej*, t. I, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2007.
- Hołdak K., Konarzewska A., *Afganistan, Irak, Czad – co mamy z misji? Bilans zysków i strat. Perspektywy*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2008, nr 7/8.
- Hypki T., Hołdanowicz G., Likowski M., *Nie będziemy tarczą?*, „Raport” 2009, nr 10.
- Kaczmarek M., *Obrona przeciwrakietowa Stanów Zjednoczonych i jej implikacje międzynarodowe*, Toruń 2004.
- Krzeczunowicz A., *Krok po kroku. Polska droga do NATO 1989–1999*, Kraków 1999.
- Kupiecki R., *NATO w polskiej perspektywie 1989–2019*, Warszawa 2019.
- de Larrinaga N., *Return of the Bear. Russian Ground Forces modernization*, „HIS Jane's Defence Weekly”, t. 53, nr 11, 16 marca 2016 r.
- Lesiecki R., *Aż 22 przechwycenia polskich F-16 w ramach PKW Orlik 8*, strona internetowa Defence24, 6 maja 2019 r., <https://defence24.pl/sily-zbrojne/az-22-przechwycenia-polskich-f-16-w-ramach-pkw-orlik-8> (dostęp: 13 marca 2023 r.).
- Lewandowski R., Lewandowski W., *Konsekwencje zaangażowania Polski w Iraku*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2009, nr I-II.

- Lisiecki R., *Kiedy Polska wróci do misji pokojowych ONZ?*, strona internetowa Defence24, 2 lutego 2018 r., <https://defence24.pl/geopolityka/kiedy-polska-wroci-do-misji-pokojowych-onz-komentarz> (dostęp: 14 marca 2023 r.).
- Matuszak J.Z., *Wojsko Polskie w Afganistanie 2002–2014*, Warszawa 2014.
- Mickiewicz P., *Polska droga do NATO. Implikacje polityczne i wojskowe*, Toruń 2005.
- Pawłowski K., *Bukareszteńska Dziewiątka: współpraca państw wschodniej flanki NATO*, „Policypapers IeS” 2020, nr 4.
- Politowski B., *PKW Rumunia w nowej odsłonie*, „Polska Zbrojna”, 4 września 2022 r., <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/37982?t=PKW-Rumunia-w-nowej-odslonie> (dostęp: 13 marca 2023 r.).
- Rebizant P., *Tarcza antyrakietowa i stosunki amerykańsko-rosyjsko-europejskie*, „Arcana” 2004, nr 60.
- Smolarek M., *Udział Wojska Polskiego w operacjach pokojowych na Bałkanach*, w: Kozerawski D.S. (red.), *Międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa w XX i XXI wieku*, Warszawa 2016.
- Socor V., *Arms Transfers to Russia: An Internal Challenge to NATO*, „Eurasia Daily Monitor”, t. 8, nr 125, 29 czerwca 2011 r., <https://jamestown.org/program/arms-transfers-to-russia-an-internal-challenge-to-nato/> (dostęp: 12 marca 2023 r.).
- Soloch P., Pietrzak P., *Szczyt NATO w Warszawie: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, nr I-IV.
- Stolarczyk M., *Kontrowersje wokół militarnego zaangażowania Polski w Iraku*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis” 2005, nr 1.
- Szeptycki A., *Nowa odsłona polskiego mesjanizmu na Wschodzie*, w: Bieleń S. (red.), *Polityka zagraniczna Polski po wstąpieniu do NATO i do Unii Europejskiej. Problemy tożsamości i adaptacji*, Warszawa 2010.
- Szeptycki A., *Polityka Polski wobec Ukrainy*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 2009”.
- Waszczykowski W., *Polska-USA-tarcza*, w: *Racja stanu. Janowi Olszewskiemu*, Poznań 2011.
- Wilk A., *Is Russia making preparations for a great war?*, strona internetowa OSW, 24 września 2014 r., <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/>

analyses/2014-09-24/russia-making-preparations-a-great-war (dostęp: 13 marca 2023 r.).

Wilk A., Żochowski P., *Francja i Niemcy zacieśniają współpracę wojskową z Rosją*, „Tydzień na Wschodzie” 2011, nr 22 (182).

Żurawski vel Grajewski P., *Europejska Autonomia Strategiczna i Europejska Suwerenność Strategiczna (1991–2017)*, „Kwartalnik Bellona” 2022, nr 2 (709).

Żurawski vel Grajewski P., *Militarny wymiar Strategii bezpieczeństwa narodowego Polski z 2007 roku i program profesjonalizacji sił zbrojnych z 2008 roku a NATO*, w: Czulda R., Łoś R., Reginia-Zacharski J. (red.), *NATO wobec wyzwań współczesnego świata 2013*, Warszawa-Łódź 2013.

Żurawski vel Grajewski P., *Polska wobec przywództwa Niemiec w Unii Europejskiej*, „Przegląd Zachodni” 2014, nr 1 (350).

Żurawski vel Grajewski P., *Specyfika relacji polsko-ukraińskich po 2015 r.*, „Sprawy Międzynarodowe” 2018, nr 1.

Żurawski vel Grajewski P., *Wpływ kryzysu w strefie euro na Wspólną Politykę Zagraniczną i Bezpieczeństwa oraz Wspólną Politykę Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej. Ocena przydatności instrumentarium unijnego z punktu widzenia jego użyteczności jako narzędzia polskiej polityki zagranicznej*, „Analizy Natolińskie” 2012, nr 5 (57).

Żurawski vel Grajewski P., *Zasady wykorzystania Wojska Polskiego w zagranicznych misjach interwencyjnych*, „Arcana” 2010, nr 95 (5).

Copyright (c) 2023 Przemysław Żurawski vel Grajewski

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

